

Lawo in Ancient Chinese Manuscripts: A Study of Relationship between Lawo and China in Ancient Chinese Manuscripts and Chinese Ancient Documents

Puthep Prapagorn¹

Chinese Major, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Thepsatri Rajabhat University, Thailand.

E-mail: prapagornputhep@hotmail.com

(Received 13 October, 2022) (Revised 8 December, 2022)

(Accepted 19 December, 2022)

Abstract

This research aims to study the relationship between Lawo Kingdom and China in different periods. According to the Chinese ancient documents and Chinese chronicles, which recorded the stories of Song Dynasty to the Yuan Dynasty. The first historical research is collected in Chinese literature and historical records related to the book of documents and chronicles of China related to Thailand by Huang Chongyan & Yu Dingbang (2016), based on the concept of the theory of interstates and countries. The scope of the study of international relations in the history of international relations and diplomacy based on the concept of relations between states or countries. The results showed that there are 9 ancient documents and chronicles of Chinese chronicles during the Song Dynasty to the Yuan Dynasty that contain records about the Lawo Kingdom or “Luohu”. There are 4 relationship forms between Thailand and foreign countries. The result of this study showed that 1. Tribute relationship model is the most common in ancient documents and chronicles, 2. Mutual assistance model, 3. Conflict relationship model, and 4. Other relationship model. Others include promoting cultural relations. This dynamic relationship model is driven by factors of political policy, governance and changes in the dynasty of China. However, the Lawo Kingdom continued to have relations through the tribute system with the Chinese royal court until the later merger of the Xianluo Kingdom.

Keywords: Lawo Kingdom; Relationship; Ancient Chinese Manuscripts; Chinese Ancient Documents

¹ Assistant Professor in the Chinese Major

ละโว้ในเอกสารโบราณจีน: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างละโว้ และประเทศจีนในเอกสารโบราณและพงศาวดารจีน

ภูเทพ ประภากร²

สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

อีเมล prapagornputhep@hotmail.com

วันรับบทความ 13 ตุลาคม 2565 วันแก้ไขบทความ 8 ธันวาคม 2565

วันรับตีพิมพ์บทความ 19 ธันวาคม 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรละโว้กับประเทศจีนจากบันทึกเอกสารโบราณจีนและพงศาวดารจีนที่บันทึกเรื่องราวในช่วงราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หยวน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสารโบราณจีนขั้นต้นที่ได้มีการรวบรวมไว้เป็นหนังสือเอกสารและพงศาวดารจีนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยของ Huang Chongyan & Yu Dingbang (2016) โดยใช้การศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือประเทศ ขอบข่ายของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในด้านประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูตตามแนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือประเทศ ผลการวิจัยพบว่า เอกสารโบราณและพงศาวดารจีนที่บันทึกเรื่องราวช่วงราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หยวนที่มีการบันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรละโว้หรือ “หลัวหู” มีจำนวน 9 รายการ รูปแบบความสัมพันธ์ที่แบ่งตามแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1. รูปแบบความสัมพันธ์ระบบบรรณาการเป็นรูปแบบที่พบในเอกสารโบราณและพงศาวดารได้มากที่สุด 2. รูปแบบความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 3. รูปแบบความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง และ 4. รูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะอื่น ๆ ได้แก่ การส่งเสริมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงเป็นพลวัตเช่นนี้มาจากปัจจัยด้านนโยบายการเมืองการปกครองและการเปลี่ยนแปลงราชวงศ์ของจีน อย่างไรก็ตาม อาณาจักรละโว้ยังมีความสัมพันธ์ผ่านระบบบรรณาการกับราชสำนักจีนต่อไปจนจบจนผนวกรวมเป็นอาณาจักรเซียนหลัวในช่วงเวลาต่อมา

คำสำคัญ ละโว้ ความสัมพันธ์ เอกสารจีนโบราณ พงศาวดารจีน

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน

1. บทนำ

คำว่า “ละโว้” เป็นภาษามอญ ว่า ลวปุระ นักประวัติศาสตร์กล่าวว่า คำว่าละโว้ พวกขอมหรือละว้า หรือข่าหรือขมุ ผู้เป็นเจ้าของถิ่นเดิมเอาชื่อภาษาอินเดียมาตั้ง เช่นเดียวกับอยุธยาจาก “อโยธยา” หรือไม่ คำว่าละโว้น่าจะเป็นภาษาข่า (ขอมเผ่าหนึ่ง) หรืออีกตำนานหนึ่งกล่าวว่า คำว่า “ละโว้” มาจากคำว่า “ลวะ” ลวบุรี กลายเป็น ลพบุรี “ลวะ” ภาษาสันสกฤตแปลว่าน้ำ เมืองละโว้ตั้งอยู่บริเวณที่เป็นลุ่มน้ำสามสาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรีและแม่น้ำป่าสัก (Narong Chontawan, 2017, p. 9) นอกจากนี้ยังมีการสันนิษฐานจากสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพว่าคำว่า “ละโว้” มาจากคำว่าลี้วะหรือละว้า เพราะในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยังมีพวกละว้ากระจายอยู่ทั่วประเทศสยาม

เอกสารจีนโบราณและพงศาวดารจีนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีนักวิชาการสันนิษฐานว่าจีนมีการบันทึกถึงเมืองละโว้ไว้ตั้งแต่ในสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ.618-907) สืบเนื่องจากบันทึกดินแดนตะวันตกสมัยราชวงศ์ถัง (《大唐西域记》) ที่บันทึกไว้ในปี ค.ศ.629 ของพระภิกษุจีนนามว่าเสวียนจั้งหรือที่คนไทยรู้จักกันในนามพระถังซัมจั๋งไปอัญเชิญพระไตรปิฎกที่อินเดียอันเป็นต้นกำเนิดของวรรณคดีจีนเรื่องไซอิ๋ว (《西游记》) โดยในบันทึกนั้นระบุชื่อเมืองละโว้ไว้ว่า “เมืองหลั่วหู” (罗浣国) สันนิษฐานว่าชื่อนี้มาจากชื่อเมืองลาฮอร์ (ปัจจุบันตั้งอยู่ในปากีสถาน) ที่ตั้งอยู่ในดินแดนชมพูทวีป ในบันทึกของพระเสวียนจั้งนั้นเชื่อมโยงกับทวารวดีโดยใช้ชื่อว่า “ถั่วหลั่วปั่วตี้ (堕罗钵底)” ต่อมาสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ (ค.ศ.960-1127) เริ่มมีการบันทึกความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างละโว้กับราชสำนักซ่งไว้ในเอกสารโบราณที่บันทึกเรื่องราวในสมัยราชวงศ์ซ่งชื่อว่า บันทึกเรื่องสำคัญสมัยราชวงศ์ซ่ง 《宋会要辑稿》 ที่ได้มีการชำระจากบันทึกของขุนนางในสมัยราชวงศ์ซ่งขึ้นใหม่โดยมีสีว์ซง (徐松, ค.ศ. 1781 - 1848) นักภูมิศาสตร์สมัยราชวงศ์ซ่งเป็นผู้ชำระขึ้น โดยระบุว่า ในช่วงต้นศตวรรษที่ 11 สมัยจักรพรรดิซ่งเว่ยจง (宋徽宗, ค.ศ. 1082 - 1135) ปีที่ 2 แห่งรัชศกฉงหนิงตรงกับปี ค.ศ.1103 ราชสำนักซ่งส่งคณะทูตเดินทางมาเจริญสัมพันธไมตรีและติดต่อการค้ากับอาณาจักรละโว้ โดยบันทึกชื่ออาณาจักรละโว้ว่า “หลั่วหู” เช่นเดียวกับสมัยราชวงศ์ถัง แต่เขียนต่างกันเป็น “罗斛”

ต่อมาในช่วงปีที่ 5 แห่งรัชศกเจิ้งเหอ ตรงกับปี ค.ศ. 1115 ละโว้ส่งคณะทูตเดินทางมาเจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักซ่ง พร้อมด้วยการเจรจาติดต่อทางการค้า ช่วงเวลาสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือของจีน ต่อมาในสมัยราชวงศ์หยวน (ค.ศ.1271-1368) ยังได้มีการติดต่อทางการค้ากับอาณาจักรละโว้อย่างต่อเนื่อง เริ่มปรากฏคำว่า “เซียนหลั่ว” (暹罗) ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกแทนสยามขึ้นเป็นครั้งแรกไปพร้อมกับการคงอยู่ของอาณาจักรหลั่วหูเรื่อยมาถึงในสมัยราชวงศ์หมิง (ค.ศ.1368-1644) มีหมิงสี่ลู่หรือบันทึกเรื่องจริงแห่งราชวงศ์หมิง (《明实录》) ได้บันทึกว่าในสมัยราชวงศ์หมิงมีการแลกเปลี่ยนของบรรณาการกันหลากหลายมากขึ้นมีเพียงเป็นช้างสิ่งของหายาก ยังรวมไปถึงพืชสมุนไพร ไม้เนื้อหอม ตลอดจนมีการบันทึกการทำสงครามระหว่างละโว้กับรัฐอื่นอีกด้วย จึงสันนิษฐานได้ว่าละโว้และสยามหรืออาณาจักรอโยธยาในขณะนั้นยังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รวมถึงละโว้ได้ถูกผนวกรวมเข้ากับอโยธยา ดังนั้นในสายตาของราชสำนักจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หยวน อาณาจักรละโว้มีสถานภาพเป็นรัฐอิสระที่เป็นมิตรคู่ค้าต่อกัน

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าการแปลชื่อเมืองละโว้นั้นแปลตามการออกเสียง และเป็นส่วนหนึ่งของการที่มาการเรียกชื่อสยามเป็นภาษาจีนว่า “เซียนหลัว” หรือเสียมหลอก๊ก เนื่องมาจากความสัมพันธ์ในอดีตตั้งแต่สมัยอาณาจักรละโว้รุ่งเรืองเรื่องจวบจนผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอโยธยา แต่ยังมีนักวิชาการสันนิษฐานถึงที่มาของคำว่าสยามอาจมาจากชื่อดินแดนสุพรรณภูมิหรือเป็นการเรียกชื่ออาณาจักรอโยธยาในช่วงที่รุ่งเรืองและมีการติดต่อการค้ากับจีนแล้ว นอกจากนี้ จากการศึกษาบันทึกเอกสารโบราณจีนแต่ละสมัยแล้ว มีนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ของไทย อาทิ สุจิตต์ วงษ์เทศเชื่อว่าจีนให้การสนับสนุนรัฐเสียนหรือรัฐสุพรรณภูมิเข้ายึดพื้นที่ของละโว้และอโยธยา และมีการตั้งถิ่นฐานใหม่ในพื้นที่ของกรุงอโยธยา จีนจึงเข้ามีบทบาทในการควบคุมเส้นทางการค้า ส่วนอยุธยาต้องส่งเครื่องบรรณาการหรือจิ้มก้องให้แก่จีนด้วย (Sujit Wongted, 2018, para. 5-6)

อาณาจักรละโว้ที่เป็นรากเหง้าของลพบุรีในปัจจุบันมีประวัติความสัมพันธ์กับจีนมาอย่างช้านาน จากหลักฐานเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนดังกล่าว รวมถึงเอกสารทางการของประเทศจีนที่มีการจดบันทึกให้นักวิชาการ ผู้สนใจได้ศึกษามีอยู่มากมายจากเอกสารโบราณจีนสมัยราชวงศ์ซ่งคือบันทึกเรื่องสำคัญสมัยราชวงศ์ซ่ง (《宋会要辑稿》) สมัยราชวงศ์หยวนได้แก่เอกสารบันทึกในสมัยราชวงศ์หยวนคือ พงศาวดารราชวงศ์หยวน (《元史》) และพงศาวดารราชวงศ์หยวนฉบับใหม่ (《新元史》) ต่อมาสมัยราชวงศ์หมิงมีหมิงสี่อู่หรือบันทึกเรื่องจริงแห่งราชวงศ์หมิง (《明实录》) แต่ในประเทศไทยพบการแปลเอกสารโบราณจีนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างจีน-สยาม พบพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (The Royal Chronicle of Ayutthaya Pra Jakkrapatdipong (Jad)'s Edition, 1959) ที่มีการกล่าวถึงอาณาจักรละโว้ และหนังสือของหลวงพรหมโยธี (Luang Phrom Yothi, 1939) เรื่องประเทศไทยในตำนานจีนที่มีการกล่าวถึงละโว้หรือหลัวหู่มีการติดต่อกับราชสำนักจีน

จากความสำคัญของอาณาจักรละโว้ที่มีผลต่อการตั้งอาณาจักรอโยธยา การคงอยู่ของอาณาจักรสุโขทัย และการผสมผสานกับอาณาจักรขอม พร้อมทั้งเป็นดินแดนเชื่อมการค้าระหว่างเหนือใต้ในแผ่นดินสุพรรณภูมิกับนานาอารยประเทศ โดยเฉพาะกับจีนคู่ค้าสำคัญตั้งแต่อดีต จนมีการบันทึกให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรละโว้ ราชสำนักจีนจึงให้ความสำคัญกับอาณาจักรในดินแดนแถบนี้เรื่อยมา นอกจากนี้ ยังมีร่องรอยของโบราณสถานสำคัญสืบมาจวบจนปัจจุบันอยู่ในพื้นที่จังหวัดลพบุรี เปิดโอกาสให้ผู้สนใจในโบราณคดีและประวัติศาสตร์ รวมถึงนักวิชาการที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจีนและสยามได้ศึกษาเป็นองค์ความรู้สำคัญจากสถานที่สำคัญและการศึกษาผ่านเอกสารโบราณที่ในปัจจุบันยังมีอยู่น้อย

สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีที่ตั้งอยู่ในดินแดนอาณาจักรละโว้จึงควรค่าแก่การให้ความสำคัญในการศึกษา รวบรวมข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศอื่น ๆ เพื่อนำประโยชน์จากการศึกษามาเผยแพร่เป็นองค์ความรู้ให้แก่ชุมชน ท้องถิ่น นักวิชาการชาวไทยได้ศึกษา รวมถึงสามารถนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบรายวิชาท้องถิ่นศึกษาให้แก่ผู้เรียนในพื้นที่จังหวัดลพบุรีทั้งในระดับการศึกษาภาคบังคับและระดับอุดมศึกษาได้ใช้เป็นองค์ความรู้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างละโว้กับจีนผ่านการแปลเอกสารโบราณจีนต่าง ๆ นอกจากนี้จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่ายังมีช่องว่างสำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างละโว้กับจีน ซึ่งต้อง

อาศัยการแปลภาษาจีนโบราณจากผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย ในปัจจุบันยังพบว่านักวิชาการชาวไทย อาจารย์ นักแปลที่มุ่งศึกษาจากเอกสารโบราณจีน เอกสารทางการหรือพงศาวดารจีนที่เกี่ยวข้องกับละโว้ยังขาดผู้ที่สนใจและสามารถแปลข้อความจากเอกสารเหล่านั้นไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา แม้จะมีการศึกษาจากเอกสารของราชทูตจีนไว้อยู่บ้าง แต่ยังมีข้อมูลเพียงจำนวนน้อยที่เผยแพร่สู่สาธารณชนองค์ความรู้เรื่องละโว้ยังขาดจากเอกสารโบราณจีน การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรละโว้ยกับจีนจากเอกสารโบราณ เอกสารราชการและพงศาวดารจีนต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยยังมีน้อยและกระจัดกระจายไปในหนังสือหรือบทความอื่น ๆ แล้วยังขาดการสอบทานหรือพิสูจน์ข้อเท็จจริงมีความสามารถรวบรวม จัดการกับข้อมูลเหล่านั้น เพื่อศึกษาโดยละเอียดได้ ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามการศึกษาหลังจากการทบทวนเอกสาร งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแล้ว ดังนี้

1. พิสูจน์ว่ามีการบันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรละโว้ยมีความสัมพันธ์กับจีนผ่านการติดต่อทางการทูตอย่างเป็นทางการตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งของจีน ก่อนละโว้ยจะถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรโยชยา

2. พิสูจน์ว่ามีการบันทึกในเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนถึงเรื่องการส่งคณะทูตมาเยือนละโว้ยเพื่อติดต่อทางการค้า และเข้ามามีบทบาทในทางการเมือง การค้า เศรษฐกิจ ตลอดจนมีแรงสนับสนุนในการทำสงครามระหว่างละโว้ยกับอาณาจักรอื่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ มีดังนี้

1. สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับละโว้ยที่บันทึกไว้ในเอกสารโบราณจีนในด้านความสัมพันธ์กับจีน แต่ละยุคสมัยในทุกด้านให้แก่ผู้สนใจ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ได้ใช้เป็นแหล่งศึกษา นำมาซึ่งคุณค่าแก่งวงวิชาการไทย

2. บูรณาการศาสตร์ด้านการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยกับการศึกษาทางประวัติศาสตร์ให้เกิดเป็นแหล่งข้อมูลด้านละโว้ยศึกษาผ่านการรวบรวม และแปลข้อมูลที่ได้ แล้วเผยแพร่สู่สาธารณชนและสังคมไทย ตลอดจนเป็นการสอบทานกับเอกสารอ้างอิงหรือข้อสันนิษฐานของนักวิชาการชาวไทยคนอื่นที่เคยตั้งสมมติฐานหรือข้อสังเกตไว้ เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลจากมุมมองของชาวจีนอีกทางหนึ่ง

3. ลดช่องว่างการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างละโว้ยกับจีนจากเอกสารโบราณจีนที่ยังไม่มีผู้สนใจศึกษาไว้อย่างละเอียด แล้วช่วยจัดการข้อมูลให้อยู่ในแหล่งสารสนเทศเดียวกัน เพื่อสะดวกต่อการสืบค้น การศึกษาของนักวิชาการ ตลอดจนสถานศึกษา วงวิชาการไทยได้สะดวกยิ่งขึ้น

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรละโว้ยกับประเทศจีนจากบันทึกเอกสารโบราณจีนและพงศาวดารจีนช่วงราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หยวน

1.2 ข้อตกลงในการวิจัย

การถ่ายทอดเสียงอ่านจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยยึดเกณฑ์การถ่ายทอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักษรวิธีไทยของคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2543 แต่ขออนุโลมให้ถอดเสียง zh ch sh เป็น จ; ช/ฉ; ส/ซ โดยไม่ขีดเส้นใต้ ส่วนคำศัพท์ที่ใช้อย่างแพร่หลายในประเทศไทยแล้ว ผู้วิจัยจะถ่ายทอดเสียงตามความนิยม

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องและการทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือประเทศ

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือประเทศ Board of Directors, Courses 80308 (2006, pp. 17-19) ได้นำเสนอกรอบแนวคิดสำหรับลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือประเทศ แบ่งออกเป็น 1. ความสัมพันธ์แบบเป็นมิตร อาจเกิดจากความสัมพันธ์ที่เป็นทางการหรือความสัมพันธ์ในฐานะสมาชิกกลุ่มหรือในฐานะพันธมิตร และ 2. ความสัมพันธ์เชิงขัดแย้ง ซึ่งมักมุ่งเน้นพฤติกรรมของรัฐ แบ่งย่อยออกได้ 2 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งไม่ถึงขั้นใช้กำลังและความขัดแย้งโดยใช้กำลัง นอกจากนี้ยังได้นำเสนอลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศสมัยโบราณ ได้แก่ ความสัมพันธ์ตามแนวคิดจักรพรรดิราชย์ ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการ การส่งเสริมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศสมัยใหม่ ได้แก่ การถ่วงดุลมหาอำนาจ การฝึกฝัฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและการสร้างกลุ่มพันธมิตร นอกจากนี้ยังมีบทความเรื่องความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างจีนกับล้านนาในสมัยปลายคริสต์ศตวรรษที่ 13-16 ของ Zhou Feng, & Sarassawadee Ongsakul (2020, p. 235) ที่กล่าวถึงรูปแบบของระบบบรรณาการของจีนว่าเป็นวิถีทางการทูตอย่างหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับรัฐอื่น ๆ ซึ่งเป็นระบบที่ถือว่าจีนเป็นศูนย์กลางของโลก และมีอำนาจสูงสุดมีอารยธรรมสูงกว่ารัฐอื่น ๆ จึงต้องเผยแพร่บารมีและบุญคุณให้รัฐอื่นแสดงความยอมรับในอำนาจของจีน รวมถึงต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่จีนกำหนดไว้ จักรพรรดิจีนจะมอบสิ่งตอบแทนและสิทธิพิเศษกลับไป

ซึ่งปัจจัยที่กำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศไทยตั้งแต่สมัยโบราณ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการเมือง ประกอบด้วย การเมืองภายใน อุดมการณ์ทางการเมือง การรุกรานจากภายนอก ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ความสะดวกของเส้นทางการค้า ผลประโยชน์ทางการค้า ความต้องการเสริมสร้างเศรษฐกิจภายใน และปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ประกอบด้วย ขนบธรรมเนียมประเพณี วิทยาการต่างๆ จากปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้มีมาตรการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ ประกอบด้วยมาตรการทางการทูต มาตรการทางการเมืองและการทหารและมาตรการทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดนโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศไทยกับต่างประเทศ ประกอบด้วย

- นโยบายแผ่ขยายอำนาจ เน้นการใช้กำลังทหารบีบบังคับยอมรับอำนาจหรือการใช้นโยบายทางการทูต เพื่อช่วยเหลือไกล่เกลี่ย
- นโยบายเผชิญหน้าทางทหาร การทำสงครามเพื่อปกป้องดินแดนและป้องกันการรุกราน
- นโยบายแสวงหาพันธมิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือหรือป้องกันการคุกคามจากภายนอกซึ่งลักษณะนโยบายนี้คือการสร้างความสนิทสนมเป็นพิเศษ ช่วยเหลือกันหากถูกรุกราน การถ่วงดุลอำนาจกับมหาอำนาจอื่น
- นโยบายการทูตบรรณาการ เหมาะสมกับรัฐที่มีขนาดเล็กต้องการสร้างสัมพันธ์กับรัฐที่มีขนาด

ใหญ่กว่า เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับจีนในอดีต ซึ่งจีนมองว่าเป็นการยอมรับการอ่อนน้อมของรัฐขนาดเล็ก แต่ฝ่ายไทยมองว่าเป็นเครื่องมือในการบุกเบิกทางการค้าขาย

- นโยบายถ่วงดุลมหาอำนาจ สถานการณ์ที่มีประเทศมหาอำนาจมากกว่า 1 ประเทศเข้ามาแทรกแซงกิจการภายใน เพื่อถ่วงดุล ให้ความเสมอภาคแก่มหาอำนาจที่ได้รับผลประโยชน์

- นโยบายสร้างรัฐกันกระทบ ซึ่งเป็นการนำชาติอื่นที่มีความเข้มแข็งและมีกำลังทหารมากมาสร้างเป็นรัฐกันกระทบกับชาติที่มีอำนาจใกล้เคียงกัน

- นโยบายการรักษาสภาพเดิม คือการใช้เครื่องมือทางการทูต การเจรจา การประนีประนอม

การศึกษาละโว้จากเอกสารโบราณจีนในปัจจุบันของงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ

จากร่องรอยความสัมพันธ์ระหว่างละโว้กับจีนในเอกสารโบราณและบันทึกทางประวัติศาสตร์จีนข้างต้น จะพบว่า จีนเริ่มมีการบันทึกการติดต่อทางการทูตและการค้ากับอาณาจักรละโว้ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งเหนือของจีนตั้งแต่ปี ค.ศ.1103 หากนับย้อนเวลากลับไปเป็นเวลา 918 ปีแล้วที่จีนสนใจและให้ความสำคัญกับอาณาจักรแห่งนี้ จึงยอมผูกมิตรด้วย สำหรับเอกสารบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่นักวิชาการชาวไทยบันทึกความสัมพันธ์ระหว่างละโว้กับจีนนั้นยังไม่พบหลักฐานที่ชัดเจนและเจาะจงศึกษาเกี่ยวกับละโว้โดยตรง พบเพียงการแปลหลักฐานบันทึกทางประวัติศาสตร์ของชาวจีนเป็นภาษาไทยไว้บ้าง อาทิ บันทึกของโจวต้ากวาน นักการทูตสมัยราชวงศ์หยวนเรื่อง บันทึกความทรงจำเกี่ยวกับประเพณีของอาณาจักรเขมร ผู้ซึ่งอยู่ในคณะทูตจีนที่เดินทางไปยังนครธม อาณาจักรเขมรแล้วมีการกล่าวถึงการทำสงครามกับอาณาจักรเซียน และบันทึกย่อเผ่าชาวเกา (《岛夷志略》) ของวังต้ายวน (汪大渊) ชาวจีนที่เดินทางมาในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยกล่าวว่าในปี พ.ศ.1892 ตรงกับสมัยราชวงศ์หยวน เซียนยอมจำนนแล้วผนวกเข้ากับอาณาจักรหัวหุหรือละโว้ ซึ่งเป็นเวลาก่อนการสถาปนาอาณาจักรอยุธยาหนึ่งปี ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าอาณาจักรอยุธยาเกิดจากการรวมกันจากกลุ่มเมืองละโว้กับเมืองบริวารสุพรรณภูมิ นอกจากนี้ยังมีการแปลงพงศาวดารราชวงศ์หมิง ระบุว่าอาณาจักรละโว้มีแสนยานุภาพสูง จึงได้ผนวกดินแดนเซียนเข้าไปด้วย ต่อมา มีการสถาปนาอาณาจักรอยุธยาหรือจีนเรียกว่าเซียนหลอหุ ดังนั้นการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับละโว้ในอดีตที่มีความสัมพันธ์กับจีนจึงยังมีช่องว่างให้สามารถดำเนินการค้นคว้าวิจัยได้ ประกอบกับจีนเข้ามามีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ของไทยอย่างช้านาน มีการบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พงศาวดารแต่ละยุคสมัยอย่างเด่นชัด ซึ่งจะสามารถเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างละโว้กับจีนได้เป็นอย่างดี แม้จะพบว่าหลักฐานจะค่อนข้างกระจายไปตามแต่ละยุคสมัย จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล แล้วสังเคราะห์ผ่านกระบวนการแปลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

นอกจากนี้ จากการศึกษา รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอาณาจักรละโว้หรืออาณาจักรโบราณในแผ่นดินไทยในยุคประวัติศาสตร์ช่วงระยะเวลาอันหลัง 10 ปีที่ผ่านมาจากแหล่งสารสนเทศที่รวบรวมข้อมูลบทความวิจัย บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ พบว่านักวิชาการชาวไทยมีการแปลเอกสารโบราณจีนที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรโบราณในประวัติศาสตร์ไทยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. อาณาจักรละโว้และความสัมพันธ์กับจีน พบบทความของ Tian Yu (2007) เรื่องการศึกษาการรวมอาณาจักรละโว้และสยาม ระบุว่ามามีข้อสันนิษฐานการรวมตัวของสองอาณาจักรดังกล่าวออกเป็นสองประการคือ สยามรบชนะละโว้ และสยามยอมสวามิภักดิ์ต่อละโว้ โดยสืบข้อสรุปจากบันทึกของวังต้ายวนจากบันทึกย่อเผ่าชาวเกาเหล่ ส่วนงานวิจัยของนักวิชาการไทยยังไม่พบข้อมูล

2. อาณาจักรทริภุญไชย บทความวิจัยของ Khomsi Saenchit (2010) เรื่องการศึกษาเมืองโบราณทริภุญไชยจากหลักฐานโบราณคดี โดยระบุว่าเมืองทริภุญไชยมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรละโว้ผ่านการส่งพระธิดาภคินีเมืองละโว้หรือลวปุระมาครองราชย์

นอกจากงานวิจัยบทความข้างต้น ยังมีหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งอาณาจักรละโว้อยู่จำนวนหนึ่ง จากการสืบค้นผ่านสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีในฐานะที่เป็นสถาบันหลักที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อาณาจักรละโว้ และสืบค้นผ่านหอสมุดแห่งชาติพบว่ายังไม่มีหนังสือเล่มใดที่กล่าวเฉพาะประเด็นละโว้ในเอกสารโบราณจีนหรือความสัมพันธ์ระหว่างละโว้กับจีน ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลผ่านหนังสือที่เกี่ยวข้อง อาทิ หนังสือละโว้กว่าจะเป็นลพบุรีของ Narong Chontawan (2017) หนังสือมรดกความทรงจำแห่งลพบุรีศรีลโวทัยปุระว่าด้วยโคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์ฯ และจารึกโบราณแห่งเมืองละโว้ของ Winai Pongsripian (2015) หนังสืออาณาจักรขอมและละโว้ของ Palaisai Sittitanyakit, et al (2013) และหนังสือจากละโว้สู่ลพบุรีของ Wanlapa Rungsirisangrat (2003) เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีหนังสือที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนในสมัยกรุงศรีอยุธยาของ Kroekrit Chueamongkol (2020) ผ่านการศึกษาเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนได้อธิบายความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างจีนและไทยในแต่ละยุคสมัย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงช่วงรัตนโกสินทร์ ในหนังสือปรากฏเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรละโว้อยู่บ้างภายใต้ชื่ออาณาจักรว่า “หลอฮก๊ก” ได้มีส่งคณะราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับจีนในแผ่นดินราชวงศ์หยวนพร้อมเครื่องบรรณาการ เช่น ทองคำ งาช้าง นกแก้วห้าสี นอระมาดมาถวายเป็นต้น ในช่วงราชวงศ์หมิงระบุว่าเสียมหลอฮก๊กกับหลอฮก๊กได้รวมกันแล้วในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) แห่งกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าอู่ทองส่งคณะราชทูตมาจีนเพื่อถวายไชยมงคลในการขึ้นปีใหม่ (Kroekrit Chueamongkol, 2020, pp. 77-78) รวมถึงหนังสือเรื่องความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างจีนกับไทย ค.ศ. 1282 – 1853 (1982) ที่กล่าวถึงพัฒนาการของระบบบรรณาการระหว่างอาณาจักรโบราณในดินแดนประเทศไทยกับราชสำนักจีน ซึ่งเน้นให้เห็นถึงเนื้อหาของถวายเครื่องราชบรรณาการให้แก่ราชสำนักจีนว่าเป็นการยอมรับความเป็นเจ้าประเทศราชของจีนและการแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้าและการคุ้มครองยามที่อาณาจักรของตนถูกรุกรานจากรัฐอื่น (Suebsaeng Promboon, 1982)

สำหรับในต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศจีน มีนักวิชาการ นักศึกษาที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยในอดีตกับจีนในแต่ละยุคสมัยอยู่จำนวนหนึ่ง จากการสืบค้นผ่านฐานข้อมูลสารสนเทศ แหล่งรวบรวมบทความวิจัย วิทยานิพนธ์ของประเทศจีนคือฐานข้อมูล CNKI (China National Knowledge Infrastructure) มีผู้สนใจศึกษาอาณาจักรสุโขทัย อยุธยาจำนวนมาก รวมถึงการศึกษาอาณาจักรล้านนา แต่การศึกษา

อาณาจักรละโว้พบบทความวิจัยของ Tian Yu (2007) เรื่องการศึกษาการรวมอาณาจักรละโว้และสยามจากเอกสารบันทึกของขุนนางจีนในอดีต โดยตั้งสมมติฐานว่าละโว้กับสยามในขณะนั้น ซึ่งอาจหมายถึงรัฐหนึ่งในดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาภาคกลางของประเทศไทยในปัจจุบัน อาณาจักรใดที่ควรรวมเข้าก่อนกัน แล้วไปสอบทานกับเอกสารโบราณที่แตกต่างกัน เพื่อหาข้อสรุป นอกจากนี้ ในฐานข้อมูล CNKI พบบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์จีนและไทยในสมัยอดีตอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งเนื้อหาจะเน้นการกล่าวถึงความสัมพันธ์กับจีนผ่านการทูตระหว่างอาณาจักรสำคัญสามอาณาจักรข้างต้น

นอกจากนี้ยังมีบทความวิจัยของ Wang Yanghong (2020) เรื่องความสัมพันธ์จากการส่งเครื่องบรรณาการจิมก่องระหว่างจีนกับไทย (ค.ศ.1869-1893) บทความของ Deng Haixia (2019) เรื่องวิเคราะห์ประวัติศาสตร์การเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” สู่ “ไทย” รวมถึงบทความของ Qian Jiang (2017) เรื่อง Seeking Recognition from the Son of Heaven: King Taksin’s Siam and Qing China during the Late 18th Century ซึ่งบทความเหล่านี้มีคุณค่าในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรสยามและจีน

จากการค้นคว้าแหล่งข้อมูลสารสนเทศจากทั้งในประเทศและในประเทศจีน จึงทำให้ทราบว่าการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรละโว้กับจีนในแต่ละสมัยผ่านการแปลเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนยังไม่มีผู้ใดศึกษาไว้ พบเพียงข้อมูลจากนักวิชาการไทยที่กล่าวถึงจากการศึกษาอาณาจักรอื่นทำให้วงวิชาการยังขาดองค์ความรู้ตามหัวข้อของโครงการวิจัยนี้ ส่งผลให้นักวิชาการชาวไทยที่สนใจในอาณาจักรละโว้ โดยเฉพาะนักวิชาการในพื้นที่จังหวัดลพบุรีได้มีข้อมูลอันเป็นประโยชน์ สามารถนำไปต่อยอดในวงวิชาการ ตลอดจนการเรียนการสอนในท้องถิ่นได้

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารโบราณจีนขั้นต้นที่ได้มีการรวบรวมไว้เป็นหนังสือเอกสารและพงศาวดารจีนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยของ Huang Chongyan & Yu Dingbang (2016) และจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือประเทศ ขอบข่ายของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในด้านประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูต ตลอดจนงานวิจัย บทความที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอาณาจักรละโว้กับจีน อาณาจักรละโว้ในเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนทั้งในประเทศและต่างประเทศที่สอดคล้องสัมพันธ์กับงานวิจัย เช่น แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศของคณะกรรมการบริหารชุดวิชา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช บทความของ Tian Yu (2007) เรื่องอาณาจักรละโว้กับสยาม ประยุกต์แนวคิดด้านการแปลเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนจาก Kanokporn Numtong (2020) ที่ศึกษาอาณาจักรล้านนาจากเอกสารโบราณจีน Supakarn Siripaisarn, and Pipu Boosabok (2018) ที่แปลและศึกษาเอกสารจีนโบราณเกี่ยวกับไทยในบริบทของเส้นทางสายไหม รวมถึงเอกสารโบราณจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งไปจนถึงราชวงศ์หยวนที่มีการบันทึกเรื่องราวทางการทูตระหว่างละโว้กับจีน ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

แหล่งข้อมูลสำคัญ

- เอกสารโบราณและพงศาวดารจีน**
1. บันทึกเรื่องสำคัญสมัยราชวงศ์ซ่ง
 2. พงศาวดารราชวงศ์หยวน
 3. พงศาวดารราชวงศ์หยวนฉบับใหม่
 4. เอกสารโบราณอื่นที่เกี่ยวข้อง

วิเคราะห์รูปแบบ
ความสัมพันธ์

ผลการศึกษา

- รูปแบบความสัมพันธ์**
1. ความสัมพันธ์แบบเป็นมิตร
 2. ความสัมพันธ์เชิงขัดแย้ง
 3. ความสัมพันธ์ระบบบรรณาการ
 4. ความสัมพันธ์ในลักษณะอื่น

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ศึกษา

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาในขอบเขตด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรละโว้กับประเทศจีนในด้านความสัมพันธ์ทางการทูตหรือความสัมพันธ์ระหว่างรัฐทั้งสองผ่านการบันทึกในเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งไปจนถึงราชวงศ์หยวน โดยนำแนวคิด ทฤษฎีรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยมุ่งศึกษา วิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ที่ปรากฏในเอกสารโบราณต่าง ๆ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับระบบบรรณาการระหว่างสองอาณาจักร ระบบการเมืองตามแนวคิดจักรพรรดิราชย์ ระบบพิธีกรรมของราชสำนัก ศักยภาพของรัฐ ผลประโยชน์ที่มอบให้แก่กัน และปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างละโว้กับประเทศจีนในแต่ละยุคสมัย นอกจากนี้ยังศึกษาการบันทึกลักษณะทางกายภาพ ความสำคัญและความสัมพันธ์ของอาณาจักรละโว้ที่มีต่ออาณาจักรอื่นๆ ในสยามและในมุมมอง ทักษะคิดของชาวจีนที่ได้บันทึกไว้ในเอกสารโบราณต่าง ๆ

ขอบเขตของแหล่งข้อมูล

งานวิจัยนี้ค้นหาแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนที่ได้มีการรวบรวมไว้เป็นหนังสือเรื่องข้อมูลประเทศไทยในเอกสารโบราณจีน โดยคัดเลือกเนื้อหาที่กล่าวถึงอาณาจักรละโว้ที่เริ่มมีการติดต่อสัมพันธ์ทางการทูตกับราชสำนักจีนในสมัยราชวงศ์ซ่งไปจนถึงการบันทึกในเอกสารโบราณสมัยราชวงศ์หยวน แหล่งข้อมูลเหล่านี้เป็นเอกสารโบราณขั้นต้นที่ผ่านการรวบรวม ระบุชื่อผู้เขียน เลขฉบับและเลขหน้าจากเอกสารต้นฉบับ ซึ่งเอกสารโบราณเหล่านั้น แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. เอกสารโบราณประเภทเจิ้งสี่ ซึ่งนับว่าเป็นเอกสารสำคัญฉบับหอหลวง มีความสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยที่ผ่านการชำระเรียบเรียงขึ้นในราชวงศ์ต่างๆ ของจีน

2. เอกสารโบราณประเภทเรื่องสำคัญเฉพาะเรื่องและจดหมายเหตุเอกชน ประมวลสาระสำคัญในเรื่องราวต่างๆ ของแต่ละราชวงศ์ ได้แก่ เอกสารโบราณจีนที่มีคำว่า “ฮู่เตียน” หรือ “ฮู่เย่า” ซึ่งเอกสารประเภทนี้จะมีการบันทึกเหตุการณ์เฉพาะเรื่องไว้อย่างละเอียด รวมถึงข้อบังคับ ขนบธรรมเนียมพระราชพิธีของราชสำนักจีนไว้ด้วย

3. จดหมายเหตุของส่วนเอกชนหรือบุคคลอื่นบันทึกไว้ ซึ่งมีจำนวนมากและทรงคุณค่าต่อการศึกษา ประวัติความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างอาณาจักรละโว้และประเทศจีน

ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารโบราณข้างต้นเฉพาะที่เกี่ยวกับอาณาจักรละโว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน สำหรับการวิจัยนี้กำหนดขอบเขตของแหล่งข้อมูลเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนโดยอ้างอิงจากร่องรอยบันทึกความสัมพันธ์ระหว่างละโว้กับจีนที่เคยมีผู้ศึกษาไว้บ้าง ซึ่งระบุว่าละโว้เริ่มมีการติดต่อทางการทูตกับราชสำนักจีน ในสมัยราชวงศ์ซ่งเป็นต้นมา โครงการวิจัยนี้จึงคัดเลือกเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนที่สำคัญ เป็นที่ยอมรับ และสามารถสืบค้นต้นฉบับได้ในแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1. บันทึกเรื่องสำคัญสมัยราชวงศ์ซ่ง (《宋会要辑稿》) ผู้แต่งคือสีว์ซง (Xu Song, ค.ศ. 1781-1848) เป็นหลักฐานโบราณที่บรรยายเรื่องราวสำคัญทางประวัติศาสตร์ของจีนในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ ซึ่งระบุว่า อาณาจักรละโว้กับราชสำนักซ่งได้มีการติดต่อทางการทูต จำนวนอย่างน้อย 3 ครั้ง ในประเทศไทยสามารถสืบค้นได้จากฐานข้อมูลภาษาจีน หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร โครงการวิจัยนี้เลือกบันทึกเรื่องนี้ของสำนักพิมพ์ จงหว่า ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ที่ได้รับการยอมรับในวงวิชาการจีน บันทึกเรื่องนี้มีทั้งหมด 8 เล่ม ผู้วิจัยดำเนินการ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรละโว้ แล้วสอบทานกับเอกสารของนักวิชาการไทยประกอบด้วยอีกทาง หนึ่ง เพื่อพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างละโว้กับจีนในช่วงเวลานั้น

2. พงศาวดารราชวงศ์หยวน (《元史》) ผู้เรียบเรียงคือซ่งเหลียน (Song Lian, ค.ศ. 1310-1381) ข้าราชการสมัยราชวงศ์หมิงเรียบเรียงขึ้นในปี ค.ศ. 1976 มีทั้งหมด 210 บท หนังสือพงศาวดารนี้ตีพิมพ์โดย สำนักพิมพ์จงหว่า ซึ่งในเอกสารดังกล่าวระบุว่าละโว้มีการติดต่อทางการทูตกับราชสำนักหยวนอยู่ 10 ครั้ง หรือ อาจมากกว่านี้ ซึ่งสามารถสืบค้นได้จากฐานข้อมูลภาษาจีน หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยรวบรวม ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับละโว้ แล้วสอบทานกับเอกสารอื่นของไทยประกอบเช่นเดียวกัน

3. พงศาวดารราชวงศ์หยวนฉบับใหม่ (《新元史》) ผู้เรียบเรียงคือเค่อ ชาวหมิ่น (Ke Shaomin) ซึ่งเป็น ผู้เขียนสมัยปลายราชวงศ์ชิง ราชวงศ์สุดท้ายของจีนก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐ หนังสือเล่มนี้ ปรับปรุง เรียบเรียงให้จากพงศาวดารหยวนของซ่งเหลียน มีเนื้อหาทั้งหมด 257 บท สามารถสืบค้นได้จาก ฐานข้อมูลภาษาจีน หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

5. วิธีดำเนินการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จากเอกสารโบราณจีนต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูล ในประเทศไทยที่สามารถสืบค้นได้ รวมถึงสืบค้นจากแหล่งข้อมูลสารสนเทศในประเทศจีนนำข้อมูลมาได้มา จัดพิมพ์ เรียบเรียงตามช่วงระยะเวลา

2. นำข้อมูลที่ได้มาแปลเป็นภาษาไทยอย่างละเอียด พร้อมสอบทานกับข้อค้นพบของนักวิชาการไทยในอดีต เขียนคำอธิบายขยายความในประเด็นที่ยังไม่มีใครค้นพบ เช่น ชื่อบุคคล ชื่อสถานที่สำคัญหรือบรรยาย เหตุการณ์สำคัญที่พบจากการแปลเอกสาร ใส่รายละเอียดวันเดือนปี และวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์จากการ ค้นพบข้อมูลทั้งหมด จัดเรียงข้อมูลตามยุคสมัยและเอกสารโบราณจีน เพื่อสะดวกต่อการศึกษาของผู้อื่น

3. ผู้วิจัยวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสองอาณาจักรผ่านการบันทึกในเอกสารโบราณและพงศาวดารจีน โดยใช้กรอบแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย

4. ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบเล่มรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ก่อนนำเสนอผลงานทั้งหมดให้แก่สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี พร้อมเตรียมจัดทำบทความเผยแพร่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการและนำข้อมูลรายงานการวิจัยไปเผยแพร่ให้แก่หน่วยงานอื่นต่อไป

6. ผลการศึกษา

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอาณาจักรละโว้ที่ปรากฏในเอกสารโบราณและพงศาวดารจีน พบว่า เอกสารโบราณและพงศาวดารจีนมีการบันทึกถึงอาณาจักรละโว้ครั้งแรกในพงศาวดารราชวงศ์ซ่ง (《宋史》) โดยกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรละโว้และราชวงศ์ซ่งในรูปแบบรัฐบรรณาการ ต่อมาจึงมีการบันทึกความสัมพันธ์ระหว่าง 2 อาณาจักรเรื่อยมา ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลที่ค้นพบตามยุคสมัยของราชวงศ์จีนในตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 1 สรุปจำนวนการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับอาณาจักรละโว้ในเอกสารโบราณและพงศาวดารจีน

ลำดับที่	ราชวงศ์	ชื่อเอกสารโบราณและพงศาวดารจีน	จำนวนครั้งที่มีการบันทึก
1	ซ่ง (宋) ค.ศ. 960 – 1279 (พ.ศ. 1503 - 1822)	พงศาวดารราชวงศ์ซ่ง 《宋史》	2
		บันทึกเรื่องสำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่ง 《宋会要辑稿》	2
		เอกสารโบราณอิวี่ไห่ 《玉海》	3
		เอกสารโบราณจื่อฟานจื่อ 《诸蕃志》	1
		เอกสารโบราณอวิ้นลุ่มันเซา 《云麓漫钞》	1
2	หยวน (元) ค.ศ. 1271 – 1368 (พ.ศ. 1814 - 1911)	พงศาวดารราชวงศ์หยวน 《元史》	6
		พงศาวดารราชวงศ์หยวน ฉบับใหม่ 《新元史》	1
		เอกสารโบราณเต้าอี่จื่อเล่หรือบันทึกย่อเผ่าชาวเกาะ 《岛夷志略》	2
		เอกสารโบราณต้าเต๋อหนานไห่จื่อ 《大德南海志》	1

จากการรวบรวมบันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรละโว้ในเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนข้างต้น ผู้วิจัยสรุปรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรละโว้กับจีนในช่วงราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หยวนที่ปรากฏได้ ดังนี้

1. รูปแบบความสัมพันธ์ระบบบรรณาการเป็นรูปแบบที่พบในเอกสารโบราณและพงศาวดารได้มากที่สุด ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่กล่าวถึงอาณาจักรละโว้ส่งคณะทูตเข้าไปถวายสิ่งของ เครื่องราชบรรณาการ ตลอดจนการเดินทางไปเข้าเฝ้าราชสำนักจีนในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เอกสารโบราณและพงศาวดารจีนที่บันทึกไว้ มีดังนี้

1. พงศาวดารราชวงศ์ซ่ง 《宋史》

1.1 (绍兴) 二十五年十一月辛未，罗斛国贡驯象。

(脱脱等撰：《宋史》，卷三一，中华书局，1977年版，页583)

คำแปล

วันขึ้นเว่ย เดือนที่ 11 ปีที่ 25 แห่งรัชศกเซาซิง (ตรงกับปี ค.ศ. 1155 / พ.ศ. 1698) อาณาจักร
ละโว้ (ในบันทึกจะใช้คำว่า “หลัวหู”) ถวายช้างที่ฝึกแล้ว

(ทั่วทั่วและคณะ: พงศาวดารราชวงศ์ซ่ง, บรรพ 31 สำนักพิมพ์จงหวาซูจีวี่, ฉบับปี ค.ศ. 1977 หน้า 583)

1.2 高宗绍兴二十五年十一月二十九日，罗斛国贡驯象。

(册一九九，页7863)

คำแปล

วันที่ 29 เดือนที่ 11 ปีที่ 25 ในรัชศกเซาซิงในสมัยพระเจ้าซ่งเกาจง (ตรงกับปี ค.ศ. 1155 / พ.ศ.
1698) อาณาจักรละโว้ถวายช้างที่ฝึกแล้ว

(บรรพที่ 199 หน้าที่ 7863)

1.3 蕃夷奉朝贡者四十二国：

真宗朝：丹流眉… …

高宗朝：… … 罗斛… …

中兴以来：… … 真里富… …

(卷一五三，页36-37)

คำแปล

ผู้คนต่างแคว้น ต่างชาติจำนวน 42 ประเทศเข้ามาถวายบรรณาการ:

สมัยจักรพรรดิซ่งเจินจง: แคว้นตานหลิวเหมย

สมัยจักรพรรดิเกาจง: อาณาจักรละโว้

นับจากยุครุ่งเรืองถึงยุคฟื้นฟู อาณาจักรเงินหลี่ฟู

(บรรพที่ 153 หน้าที่ 36-37)

1.4 (绍兴) 二十五年十一月二十九日，真腊、罗斛贡象二。

庆元六年，真里富国贡象。

(卷一五四，页33)

คำแปล

วันที่ 29 เดือนที่ 11 ในปี 25 แห่งรัชศกเซาซิง (ตรงกับปี ค.ศ. 1155 / พ.ศ. 1698) อาณาจักร
เงินล่าและอาณาจักรละโว้ถวายช้าง 2 ตัว

ปีที่ 6 แห่งรัชศกซิงหยวน (ตรงกับปี ค.ศ. 1200 / พ.ศ. 1743) อาณาจักรเงินหลี่ฟูถวายช้าง

(บรรพที่ 154 หน้าที่ 33)

2. พงศาวดารราชวงศ์หยวน 《元史》

2.1 (至元二十六年闰十月) 辛丑, 罗斛、女人二国遣使来贡方物。

(宋濂: 《元史》, 卷十三, 页 327)

คำแปล

วันซินฉิว เดือนที่ 10 ในปีที่ 26 แห่งรัชศกจื้อหยวน (ตรงกับ ค.ศ. 1289 / พ.ศ. 1832) อาณาจักร
ละโว้และอาณาจักรหนี่วเหรินส่งทูตมาถวายของพื้นเมืองเป็นเครื่องบรรณาการ

(ซึ่งเหลียน: พงศาวดารราชวงศ์หยวน บรรพที่ 13 หน้าที่ 327)

2.2 (至元二十八年十月) 癸未, 罗斛国王遣使上表, 以金书字, 仍贡黄金、象齿、丹顶
鹤、五色鹦鹉、翠毛、犀角、笃缡、龙脑等物。

(卷十六, 页 351)

คำแปล

วันกู่เว่ย เดือนที่ 10 ปีที่ 28 แห่งรัชศกจื้อหยวน (ค.ศ. 1291 / พ.ศ. 1834) กษัตริย์อาณาจักร
ละโว้ส่งทูตมาถวายพระสุพรรณบัฏ พร้อมด้วยทองคำ งาช้าง นกกระเรียน นกแก้วห้าสี ขนนกกระเต็น นอ
ระมัด ชัน การบูร เป็นต้น

(บรรพที่ 16 หน้า 351)

2.3 (元贞二年十二月) 癸亥……赐……罗斛来朝人衣。

(卷十九, 页 408)

คำแปล

วันกู่ไฮ เดือนที่ 12 ปีที่ 2 แห่งรัชศกหยวนเจิน (ตรงกับ ค.ศ. 1296 / พ.ศ. 1839) (อาจ
หมายถึงจักรพรรดิ) พระราชทาน.... อาภรณ์แก่ผู้ที่มาเข้าเฝ้าจากอาณาจักรละโว้

(บรรพที่ 19 หน้า 408)

2.4 (大德元年四月) 壬寅……赐暹国、罗斛来朝者衣服有差。

(卷十九, 页 411)

คำแปล

วันเหรินอิ่น เดือน 4 ปีที่ 1 แห่งรัชศกต้าเต๋อ (ตรงกับ ค.ศ. 1297/ พ.ศ. 1840) ... (อาจหมายถึง
จักรพรรดิ) พระราชทานอาภรณ์ในจำนวนที่แตกต่างกันให้แก่ผู้ที่มาเข้าเฝ้าตามฐานานุศักดิ์จากอาณาจักร
เซียนและอาณาจักรละโว้

(บรรพที่ 19 หน้า 411)

รัชศกต้าเต๋ออยู่ในช่วง ค.ศ. 1297 – 1307 ตรงกับช่วงจักรพรรดิหยวนเฉิงจง (元成宗, ค.ศ. 1265 –
1307) ครองราชย์ในช่วงปี ค.ศ. 1294 – 1307 ส่วนคำว่า “เซียน” เป็นคำที่จีนใช้เรียกอาณาจักรที่ตั้งอยู่ใน
ประเทศไทยช่วงศตวรรษที่ 13 – 14 ซึ่งในบันทึกของราชวงศ์หยวนอาจหมายถึงอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งมี
นักวิชาการบางคนแสดงความเห็นว่าอาจหมายถึงเมืองสุพรรณบุรี

2.5 (大德) 三年春正月癸未朔，暹番、没刺由、罗斛诸国各以方物来贡。赐暹番世子虎符。

(卷二十，页 425)

คำแปล

วันกู่เว่ย เดือนแรกของปี ฤดูใบไม้ผลิ ปีที่ 3 แห่งรัชศกต้าเต๋อ (ตรงกับ ค.ศ. 1299 / พ.ศ. 1842) ชาวต่างชาติจากเซียน มั่วลาโหยว ละโว้ต่างนำของพื้นเมืองมาถวายเป็นเครื่องราชบรรณาการ องค์จักรพรรดิพระราชทานตราหู่ฝู (ตราทหารรูปเสือ) ให้แก่องค์ทายาทแห่งอาณาจักรเซียน

(บรรพที่ 20 หน้า 425)

มั่วลาโหยวเป็นคำเรียกชื่ออาณาจักรมั่วลาโหยวอีกคำหนึ่ง โดยทั่วไปอาจเป็นอาณาจักรของชาวมาเลเซียหรือประเทศอื่นๆ ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งในบันทึกนี้หมายถึงอาณาจักรของชาวมาเลเซียที่ตั้งอยู่บริเวณคาบสมุทรมลายู

สำหรับตราหู่ฝู (ตราทหารรูปเสือ) ซึ่งคำว่า “หู่” หมายความว่า เสือ ตรงนี้ใช้ในการเดินทัพ แม่ทัพจะเป็นผู้ถือไว้เพื่อออกคำสั่ง หนังสือความสัมพันธ์ไทย-จีน จากเอกสารสมัยราชวงศ์หยวน หมิง ชิง (Thai-Chinese relations from the document Yuan Ming Qing Dynasty, 2022, p. 5) อธิบายเพิ่มเติมว่าในสมัยราชวงศ์หยวนเป็นเสมือนเหรียญตรารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแกะสลักรูปหัวเสือ ใช้สำหรับพระราชทานแก่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายทหารและพลเรือน ตลอดจนขุนตุนาตุตที่ได้รับพระราชทานมีสิทธิต่าง ๆ วิธีการห้อยประดับ

2. รูปแบบความสัมพันธ์แบบเป็นมิตรเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่ทั้งสองอาณาจักรแสดงความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่า ราชสำนักจีนในบันทึกให้ความช่วยเหลืออาณาจักรละโว้ในเรื่องการเดินทางเข้ามาเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับจีนและยังช่วยเจรจาข้อพิพาทระหว่างอาณาจักรเซียนกับอาณาจักรอื่นที่มักมีเรื่องวิวาทอยู่เสมอ อีกทั้งยังมีการบันทึกเรื่องลักษณะทางกายภาพของอาณาจักรละโว้ไว้อย่างชัดเจน

1. บันทึกเรื่องสำคัญสมัยราชวงศ์ซ่ง 《宋会要辑稿》

1.1 政和五年八月八日，礼部言：“福建路提举市舶司状：‘本路昨自兴复市舶，已于泉州置来远驿，及已差人前去罗斛、占城国说谕招纳，许今将宝货前来投进外，今相度欲乞诸蕃国贡奉使、副判官首领，所至州军，并用妓乐迎送，许乘轮或马至知通或监司客位，俟相见罢，赴客位上马，其余应干约束事件，并乞依蕃蛮入贡条例施行。’本部寻下鸿胪寺勘会。据本寺契勘，福建路市舶司依崇宁二年二月六月朝旨，纳纳到占城、罗斛二国前来进奉，内占城先累赴阙进奉，系是广州解发，福建路市舶申到。外有罗斛国，自来不曾入贡，市舶司自合依政和令，询问其国远近、大小、强弱与已入贡何国为比，奏本部勘会。今来本司并未曾勘会施行。”诏依本司所申，其礼部并不勘当，郎官降一官，人吏降一资。

(徐松：《宋会要辑稿》，册一九七)

คำแปล

ปีที่ 5 ในรัชศกเจิ้งเหอ วันที่ 8 เดือนที่ 8 (ตรงกับปี ค.ศ. 1115 / พ.ศ. 1658) ฝ่ายพิธีการกล่าวว่า “เจ้าหน้าที่ดูแลภาษีทางน้ำแห่งเมืองฝูเจี้ยนรายงานว่า หลังจากพื้นเส้นทางการเดินเรือ พร้อมทั้งจัดตั้งด่าน

ตรวจสอบเรือที่มาจากต่างประเทศ ณ เขตเมืองเวียนโจว ทั้งยังส่งคนไปอาณาจักรละโว้ และอาณาจักรจัน
ล่าเพื่อเจรจาชักชวน ให้นำของมีค่าเข้ามาถวายยังราชสำนักแล้ว ตอนนี้อยู่ใครเชิญราชทูตและหัวหน้า รองหัว
หน้าที่มีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยของอาณาจักรนอกประเทศต่าง ๆ เข้ามายังสถานที่รวมพล แล้วจึงให้ทหาร
ของแต่ละอาณาจักรบรรเลงดนตรีต้อนรับ อนุญาตให้ขี่ม้าหรือนั่งรถมายังตำแหน่งที่ตั้งของขุนนางผู้ดูแล
ท้องถิ่น เมื่อทั้งสองฝ่ายได้พบกันแล้ว จึงค่อยขึ้นม้าออกจากที่นั่น สำหรับการทำสัญญาที่เกี่ยวข้องแต่ละ
อาณาจักร ให้ยึดธรรมเนียมปฏิบัติเมื่อครั้งพวกพยานเข้ามายังราชสำนัก” ฝ่ายนี้จะต้องไปพบกับขุนนาง
ตำแหน่งสูงหลูชื่อผู้มีหน้าที่ดูแลทหารต่างชาติและพิธีการของราชสำนัก เพื่อให้ตรวจสอบ โดยยึดตามการ
ตรวจของขุนนางดังกล่าว ฝ่ายดูแลภาษีทางน้ำแห่งเมืองฝูเจี้ยนได้ถือเอาพระราชโองการเมื่อวันที่ 6 เดือน 2 ปี
2 แห่งรัชศกฉงอู่ (ตรงกับปี ค.ศ. 1103 / พ.ศ. 1646) ที่มีรับสั่งให้จันเจิงและละโว้สองอาณาจักรเข้าเฝ้ายัง
ราชสำนัก แต่เดิมจันเจิงเคยเข้าเฝ้าหลายหน ล้วนเข้ามาผ่านทางด่านเมืองกวางโจวเข้ามา ส่วนละโว้ยังมีเคยเข้า
เฝ้า เจ้าหน้าที่ฝ่ายภาษีทางน้ำจึงได้ถามตามธรรมเนียมและคำสั่งถึงเรื่องลักษณะทั่วไปของอาณาจักรทั้งเรื่อง
ระยะทาง ขนาดพื้นที่ ความเข้มแข็งและอาณาจักรที่ผูกสัมพันธ์ด้วยเพื่อนำมาเปรียบเทียบ แล้วจึงรายงานให้
ฝ่ายที่รับผิดชอบพิจารณา แต่ฝ่ายดูแลเรือดังกล่าวกลับไม่ได้ดำเนินการเช่นไร เมื่อได้รับคำอุทธรณ์ของฝ่าย
ดูแลเรือแล้ว ฝ่ายพิธีการไม่มีคำตัดสินหรือตรวจสอบ ดังนั้นจึงให้ตำแหน่งขุนนางหลังกวางลง 1 ชั้น และลด
เงินลง 1 ระดับ

(สิ่วซง บันทึกเรื่องสำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่ง บรรพ 197)

2. พงศาวดารราชวงศ์หยวน ฉบับใหม่ 《新元史》

2.1 暹与罗斛，古之扶南国也。暹国北与云南徼外八百媳妇接壤，东界安南，西北距缅甸。罗斛在暹之南，滨大海。暹土瘠，不宜稼穡；罗斛地平衍，种多获，暹人仰给焉。有大河自暹达于罗斛东南入海，每夏有黄水自海港涨入内河，农民乘时擢舟播种，苗随水以渐而长，水尺苗亦尺，水退苗熟。有播植，无耕耘，故谷丰而贱。

《晋书》：扶南国西去林邑三千余里，在海大湾中，其境广袤三千里，人以耕种为务，一岁种，三岁获是也。历晋、宋、齐、梁、隋、唐，屡通贡献，后分为暹、罗斛二国。世祖至元二十六年，罗斛遣使入贡。成宗元贞初，暹国进金叶表。暹人与麻里予儿旧相仇杀，至是皆归顺。英宗至治三年，暹国来入贡。惠宗至正间，暹始降于罗斛，因合为暹罗国。暹罗南境斗入大海中，形如箕舌，延袤约三千里，远出占城、真腊之西南，隔海相望，成一大湾云。

(柯劭忞：《新元史》，卷二五二，暹罗条，开明书店版，页 7076)

คำแปล

อาณาจักรเขินและละโว้ แต่โบราณมาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรพูนัน ทิศเหนือของอาณาจักร
เขินติดกับอาณาจักรปาไปสีฟู ทิศตะวันออกติดอาณาจักรอานหนาน ทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับอาณาจักร
เหมียนกั้ว ส่วนอาณาจักรละโว้นั้น ตั้งอยู่ที่ใต้ของอาณาจักรเขิน ติดกับทะเล เหตุด้วยดินแดนอาณาจักร
เขินขาดความอุดมสมบูรณ์ ต่างจากละโว้ที่ดินดีอุดมสมบูรณ์ เพาะปลูกได้ผล ชาวเขินจึงจำยอมพึ่งพา (จาก

คำแปล

อาณาจักรเซียนและละโว้ แต่โบราณมาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรพูนัน ทิศเหนือของอาณาจักรเซียนติดกับอาณาจักรปาไปสี่ฟู ทิศตะวันออกติดอาณาจักรอานหนาน ทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับอาณาจักรเหมียนกัว ส่วนอาณาจักรละโว้นั้น ตั้งอยู่ที่ทิศใต้ของอาณาจักรเซียน ติดกับทะเล เหตุด้วยดินแดนอาณาจักรเซียนขาดความอุดมสมบูรณ์ ต่างจากละโว้ที่ดินดีอุดมสมบูรณ์ เพาะปลูกได้ผล ชาวเซียนจึงจำยอมพึ่งพา (จากละโว้) มีแม่น้ำสายใหญ่ไหลจากอาณาจักรเซียนไปยังอาณาจักรละโว้ไปจนถึงทิศตะวันออกเฉียงใต้ออกสู่ทะเล เมื่อถึงฤดูร้อนทุกครั้งน้ำทะเลจะไหลเข้ามาถึงในแม่น้ำ ชาวนาจิงอาศัยช่วงเวลานี้พายเรือออกไปเพาะปลูก ต้นกล้าจึงค่อยๆ เติบโต น้ำยิ่งเข้ามามาก ต้นกล้ายิ่งเติบโตได้มาก ยามน้ำลด ต้นกล้าจะเติบโตพร้อมเก็บเกี่ยว พืชมีให้หว่าน ไม่ต้องไถหว่าน พืชพรรณนี้มีมากและราคาถูก

หนังสือจีนฉบับที่กว่า อาณาจักรพูนันเดินทางไปทิศตะวันตกถึงอาณาจักรหลินอู่ประมาณ 3,000 กว่าลี้ ท่ามกลางอ่าวทะเล อาณาเขตมีพื้นที่กว้างกว่า 3,000 ลี้ ผู้คนต่างยึดการเกษตรกรรมเป็นหลัก เพาะปลูก 1 ปี 3 ปี เก็บเกี่ยว อดีตสมัยราชวงศ์จิ้น ช่ง ฉี เหลียง สุย ถึงต่างเข้ามาถวายบรรณาการ ต่อมาจึงแบ่งดินแดนออกเป็นเซียนและละโว้สองอาณาจักร ปีที่ 26 แห่งรัชศกจื่อหยวน รัชสมัยองค์จักรพรรดิเซี่ยจู่ ละโว้เคยส่งทูตมาถวายบรรณาการ สมัยจักรพรรดิเฉิงจง ในปีรัชศกหยวนจิน อาณาจักรเซียนเข้าเฝ้าถวายพระสุพรรณบัฏ เติมชาวเซียนกับชาวหมาหลี่อีวีเออร์ต่างแค้นเคืองต่อกัน ต่อมาจึงยอมเลิกราและเข้าสวามิภักดิ์ สมัยจักรพรรดิอิงจงในปีที่ 3 แห่งรัชศกจื่อจื่อ อาณาจักรเซียนมาเข้าเฝ้า ในช่วงจักรพรรดิฮุยจง ครองราชย์ อาณาจักรเซียนผนวกเข้ากับอาณาจักรละโว้ จึงเรียกรวมกันว่าอาณาจักรเซียนหลัวเรื่อยมา ส่วนอาณาเขตทางใต้ของเซียนหลัวติดกับทะเล มีรูปร่างเรียวยาวแหลมยาวประมาณ 3,000 ลี้ ห่างออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นอาณาจักรจางเฉิง เงินล่ำที่มีทะเลขวางกั้น ทำให้กลายเป็นอ่าวขนาดใหญ่

(เคอเซ่าหมิน พงศาวดารราชวงศ์หยวน ฉบับใหม่ บรรพที่ 252 หมวดเซียนหลัว สำนักพิมพ์ไคหมิงซู่เตี้ยน หน้า 7076)

3. รูปแบบความสัมพันธ์แบบขัดแย้งเป็นรูปแบบที่อาณาจักรหนึ่งพยายามเข้ารุกรานอีกอาณาจักรหนึ่ง จากบันทึกที่ศึกษาค้นคว้าพบว่าราชสำนักจิ้นในช่วงราชวงศ์หยวนเคยคิดส่งกำลังทหารเข้าโจมตีอาณาจักรละโว้ และอาณาจักรใกล้เคียง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าราชสำนักจิ้นในช่วงนี้ต้องการขยายอำนาจและอิทธิพลของจักรพรรดิชาวมองโกลที่เข้ายึดครองจีนให้แผ่ออกไปยังอาณาจักรเดิมที่เคยเข้ามาถวายเครื่องบรรณาการกับราชสำนักจิ้นในอดีต อนึ่ง จากบันทึกที่พบจะเห็นว่า แม้อาณาจักรละโว้เคยมีสัมพันธภาพที่ดีกับราชสำนักจิ้นในช่วงราชวงศ์ช่งมาก่อน แต่เมื่อจีนผลัดเปลี่ยนราชวงศ์ อาณาจักรอื่น ๆ ที่เคยยอมรับอำนาจของจีนยังคงยึดถือระบบเดิมต่อไป แสดงให้เห็นความคิด ความเชื่อของราชสำนักจิ้นที่ยังคิดว่าจีนคือศูนย์กลางของโลก

1. พงศาวดารราชวงศ์หยวน 《元史》

1.1 朝议兴兵讨暹国、罗斛……诸国，迦鲁纳答思奏：“此皆蕞尔之国，纵得之，何益？兴兵徒残民命，莫若遣使谕以祸福，不福而功，未晚也。”帝纳其言，命岳刺也奴、贴灭等往使，降者二十余国。

(卷一三四，页 3260 - 3261)

คำแปล

ราชสำนักหาหรือเรื่องยกทัพไปปราบอาณาจักรเซียน ละโว้...และประเทศต่าง ๆ แต่ขุนนางจายาหลู้นำกราบทูลเสนอว่า “อาณาจักรเหล่านั้นเป็นเพียงอาณาจักรเล็ก ๆ ถึงแม้จะรบได้มาแล้ว แต่จะหาประโยชน์อันใดมิได้ มีหน้าซำ การยกทัพไปจะทำให้สูญเสียชีวิตผู้คนโดยแท้ มีผู้ส่งทูตไปเจรจาชี้ให้เห็นคุณโทษ เกลี่ยกล่อมให้ยอมรับอำนาจของราชสำนักย่อมดีกว่ามาก หากอาณาจักรเหล่านั้นยินยอมจึงยกทัพไปยังมิสาย” องค์จักรพรรดิทรงเห็นด้วย จึงมีรับสั่งให้ขุนนางเยว่ล่าเหยียบหนุ เทียบเมียและคณะไปเป็นทูต ทำให้มีอาณาจักรจำนวน 20 กว่าอาณาจักรยอมอ่อนน้อม

(บรรพที่ 134 หน้า 3260-3261)

หนังสือความสัมพันธ์ไทย-จีน จากเอกสารสมัยราชวงศ์หยวน หมิง ชิง (Thai-Chinese relations from the document Yuan Ming Qing Dynasty 2022, p. 2) กล่าวถึงการบันทึกในเอกสารหยวนสี่ของเนื้อหาส่วนนี้เพิ่มเติมว่า นอกจากอาณาจักรที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีการกล่าวถึงอาณาจักรหม่าปาเออร์จีหลันและซู่ตูล่า (อาจหมายถึงอาณาจักรสุมาตราหรือสุมาตรา) นอกจากนี้หนังสือดังกล่าวยังสันนิษฐานว่าแม้บันทึกเหตุการณ์ช่วงนี้ไม่ได้ระบุช่วงเวลาที่น่านอน แต่เหตุการณ์ที่ระบุในบันทึกนี้น่าจะเกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1278 หรือ พ.ศ. 1821 หรือเป็นเหตุการณ์ก่อนปีที่ 24 แห่งรัชศกจื้อหยวนหรือในช่วงเดือน 6 ในปี 19 แห่งรัชศกจื้อหยวน 3 ช่วงเวลานี้ ซึ่งรัชศกจื้อหยวนอยู่ในช่วงปี ค.ศ. 1264 – 1294 ตรงกับสมัยจักรพรรดิหยวนชื่อ จู่ (元世祖) หรือกุบไลข่าน (忽必烈, ค.ศ. 1215 - 1294) ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์หยวนที่ครองราชย์ในช่วงปี ค.ศ. 1271 - 1294

4. รูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะอื่น ๆ ได้แก่ การส่งเสริมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ผ่านการบันทึก เพื่อให้ความรู้ บอกเล่าสภาพทั่วไปที่ผู้บันทึกพบเห็น อันจะเป็นการบันทึกสภาพทางกายภาพและสังคม วัฒนธรรมของอาณาจักรละโว้ เพื่อให้ผู้อ่านชาวจีนหรือราชสำนักจีนสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการเดินทางเข้ามายังดินแดนอาณาจักรละโว้และอาณาจักรใกล้เคียง ซึ่งจากบันทึกในเอกสารโบราณจีนพบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่แสดงลักษณะทางภูมิศาสตร์ วิถีชีวิตของผู้คน สภาพสังคมและวัฒนธรรมของอาณาจักรละโว้ที่มีความแตกต่างไปจากอาณาจักรอื่น รวมถึงระบบเงินตราที่มีการเปรียบเทียบกับระบบที่จีนใช้อยู่ด้วย สะท้อนให้เห็นถึงแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาและระบบสังคมวัฒนธรรมของสองอาณาจักร

1. พงศาวดารราชวงศ์ซ่ง 《宋史》

1.2 丹流眉国，东至占腊五十程，南至罗越水路十五程，西至西天三十五程，北至程良六十程，东北至罗斛二十五程，东南至阁婆四十五程，西南至程若十五程……东北至广州一百二十五程。

(脱脱等撰：《宋史》，卷四八九，页 14099)

คำแปล

แคว้นตานหลิวเหมย หากเดินทางไปที่ศตวันออกจะห่างจากแคว้นจั้นล่าห้าสิบวัน เดินทางทางน้ำทิศใต้ห่างจากแคว้นหลัวเยว่สิบห้าวัน เดินทางไปที่ศตวันตกห่างจากแคว้นซีเทียนสามสิบห้าวัน เดินทางไป

2. เอกสารโบราณอิวไห่ 《玉海》

2.1 今秘阁图画有占城、三佛齐、罗斛、交阯职贡图各一，真腊职贡图二，外国入贡图一。

(王应麟：《玉海》，卷一五三，嘉庆丙寅江宁藩署刻本，页 36)

คำแปล

วันนี้ในห้องเก็บหนังสือของสำนักมีเก๋อมีภาพวาดการถวายเครื่องบรรณาการที่แคว้นจันฉิง อาณาจักรชานฝัวฉี อาณาจักรละโว้ และอาณาจักรเจียวจื่อแห่งละ 1 ภาพ อาณาจักรเงินล่า 2 ภาพ และภาพต่างชาติเข้าพระราชวังถวายบรรณาการ 1 ภาพ

(หวังอิงหลิน: เอกสารโบราณอิวไห่ บรรพที่ 153 ฉบับพิมพ์ ปีรัชฉกจยาซิง วันปิ่งอิน เมืองเจียงหนิง หน้า 36)

3. เอกสารโบราณจื่อฟานจื่อ 《诸蕃志》

3.1 真腊接占城之南，东至海，西至蒲甘，南至加罗希，… … 登流眉、波斯兰、罗斛、三泺、真里富……皆其属国也。……其国南接三佛齐属国之加罗希。

(赵汝适：《诸蕃志》页 7-8)

คำแปล

ทางใต้ของอาณาจักรเงินล่าติดกับของอาณาจักรจันฉิง ทิศตะวันออกติดทะเล ทิศตะวันตกติดกับอาณาจักรสุกาน ทิศใต้จรดดินแดนจยาหลัวซี... .. แคว้นเต็งหลิวเหมย แคว้นปั๋วซือหลาน ละโว้ ชานลัว่ เงินหลี่ฟู... .. ล้วนอยู่ในสังกัดของอาณาจักรนี้ ทิศใต้ของอาณาจักรติดกับแคว้นจยาหลัวซีที่สังกัดอาณาจักรชานฝัวฉี

(เจ้าหฺรูซือ: จื่อฟานจื่อ หน้า 7-8)

4. เอกสารโบราณอวินลุ่มันเซา 《云麓漫钞》

4.1 福建市舶司常到诸国船舶

真腊（亦名真里富）、三泊、缘洋、登流眉、西棚、罗斛、蒲甘国则有金颜香等……如上诸国，多不见史传，惟市舶司有之。

(赵彦卫：《云麓漫钞》，卷五，丛书集成初编本，页 152)

คำแปล

ชื่อปั๋วซือประจำเมืองฝูเจี้ยนที่มักเดินทางทางเรือไปต่างประเทศ

เงินล่า (เรียกอีกอย่างว่าเงินหลี่ฟู) ชานพั่ว แคว้นหยวนหยิง แคว้นเต็งหลิวเหมย แคว้นซีผิง ละโว้ สุกานอาณาจักรเหล่านี้มีกายนจินเหยียนเซียง... .. อาณาจักรเหล่านี้ ส่วนมากไม่พบบันทึกทางประวัติศาสตร์ มีเพียงชื่อปั๋วซือที่มีอยู่

(เจ้าเยียนเว่ย: อวินลุ่มันเซา บรรพที่ 5 ฉบับพิมพ์ครั้งแรกสำนักพิมพ์ฉงจี้ฉิง หน้า 152)

5. เอกสารโบราณแต่้อี้จื่อแล้วหรือบันทึกย่อเผ่าชาวเกาะ 《岛夷志略》

5. 1

罗斛

山形如城郭，白石峭厉。其田平衍而多稼，暹人仰之。气候常暖如春。风俗劲悍。男女椎髻，白布缠头，穿长布衫。每有议刑法钱谷出入之事，并决之于妇人。其志量常过于男子。

煮海为盐，酿秫米为酒。有酋长。法以汎子代钱，流通行使，每一万准中统钞二十四两，甚便民。

此地产罗斛香，味极清远，亚于沉香。次苏木、犀角、象牙、翠羽、黄蜡。货用青器、花印布、金、锡、海南槟榔口、汎子。

次日弥勒佛，曰忽南圭，曰善司坂，曰苏刺司坪，曰吉顿力。地无所产，用附于此。

(汪大渊：《岛夷志略》，中华书局，1981年校释本，页114)

คำแปล

ละโว้ (หลัวหู)

สิ่งขจรเรียงรายราวกำแพงเมือง หินขาววิจิตรแหลมคมสูงตระหง่าน ที่นาเพาะปลูกอุดมสมบูรณ์ ชาวเซียนจึงยอมพึ่งพา อากาศอบอุ่นราวสันตฤดู ธรรมเนียมผู้คนต่างแสดงถึงความเข้มแข็ง ชายหญิงล้วนเกล้าถวายผม โปกศีระชะด้วยผ้าสีขาว สวมใส่เสื้อยาว ทุกครั้งยามมีการตัดสินลงโทษ เรื่องเงินตราค้าขายนำเข้าหรือการส่งออกข้าวพรรณธัญพืช ล้วนให้สตรีเป็นผู้ตัดสิน ความรับผิดชอบมักมากกว่าบุรุษ

มักนำน้ำทะเลมาทำเป็นเกลือ หมักต้นอ่อนข้าวทำเป็นสุรา มีผู้นำชนเผ่า ตามกฎใช้เบี้ยแทนเงินตรา แลกเปลี่ยนกันทั่วไป หนึ่งในเบี้ยเท่ากับธนบัตรจริงของราชวงศ์หยวนได้ 24 ตำลึง เพื่อให้ใช้ได้สะดวก

ดินแดนแห่งนี้มีไม้หอมหลัวหู กลิ่นหอมจรไกล เป็นรองเพียงกฤษณาเงินเซียง รองจากนั้นมีไม้ฝาง นอแรด งาช้าง ขนนกกระเด็น สีผึ้ง สินค้าที่ใช้มีเครื่องเคลือบ เครื่องปั้นดินเผา ผ้าพิมพ์ลายดอกไม้ ทองคำ ดีบุก ผลหมากไทหนานและเบี้ย

ถัดไปกล่าวถึงหมีลายผิว ฮูหนานกุย ซันซือป่าน ซูหลาซือผิง จี้ตุนลี่ พื้นดินไม่มีผลผลิต ใช้สถานที่แห่งนี้เพิ่มเติมเข้าไป

(วังต้าหยวน: แต่้อี้จื่อแล้วหรือบันทึกย่อเผ่าชาวเกาะ สำนักพิมพ์จงฮวาซูจี้วี่ ฉบับพิมพ์อธิบายเพิ่มเติมปี 1981 หน้าที่ 114)

5. 2

暹

自新门台入港，外山崎岖，内岭深邃。土瘠，不宜耕种，谷米岁仰罗斛。气候不正。俗尚侵掠。每他国乱，辄驾百十艘以沙湖满载，舍生而往，务在毕取。近年七十馀艘来侵单马锡，攻打城池，一月不下。本处闭关而守，不敢与争。遇瓜哇使臣经过，暹人闻之乃遁，遂掠昔里而归。至正己丑夏五月，降于罗斛。

凡人死，则灌水银以养其身。男女衣着与罗斛同。仍以汎子权钱使用。

地产苏木、花锡、大风子、象牙、翠羽。贸易之货，用硝珠、水银、青布、铜铁之属。

(《岛夷志略》，中华书局，1981年校释本，页154-155)

คำแปล

เขียน

จากซินเหมินไถเข้าสู่ปากน้ำ ภูเขาตั้งตระหง่าน ลึกเข้าไปแผ่นดิน พื้นดินไม่อุดมสมบูรณ์ ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก ฤดูพืชเมล็ดพันธุ์มาจากละโว้ สภาพอากาศไม่ปกติ นิยมการแก่งแย่งรุกราน ทุกครั้งที่อาณาจักรวุ่นวาย มักเล่นเรือร่อยกว่าลำพร้อมด้วยเสบียงอาหารเต็มเรือ มุ่งหน้ายอมสละชีวิต ภารกิจที่ต้องการแย่งชิง ในช่วงปีที่ผ่านมาเรือเจ็ดสิบลำเข้ามารุกรานตามหม่าซี โจมตียึดเมือง หนึ่งเดือนโจมตีไม่ได้ เมื่อนั้นปิดด่านตั้งรับ มิกล่าเข้ารบ พบราชทูตของอาณาจักรกวาวาผ่านมา ชาวเขียนได้ยื่นข่าว แล้วจึงแย่งชิง หลี่ให้กลับคืนมา จนถึงเดือน 5 จึงถูกผนวกเข้ากับละโว้

เมื่อมีผู้ถึงแก่กรรม จึงมักนำปรอทมาใช้รักษาร่างกาย ชายหญิงแต่งกายเช่นเดียวกับชาวละโว้ ยังคงใช้เบี้ยในการใช้จ่าย

ของขึ้นชื่อได้แก่ไม้ฝาง ดีบุก ต้นกระเบาใหญ่ งาช้าง ขนนกกระเต็น สินค้าที่นำมาขาย ใช้สารจำพวกผงไข่มุก ปรอท ผ่าทอ และเหล็ก

(เอกสารโบราณเต๋ออ๋อจื่อเล่หรือบันทึยกย่อเผ่าชาวเกาะ สำนักพิมพ์จงหวาซู่จี้ว่ ฉบับปี ค.ศ. 1981 หน้า 154-155)

6. เอกสารโบราณต้าเต๋อหนานไห่จื่อ 《大德南海志》

6.1 真腊国管:

真里富、登流眉、蒲甘、茸里。

罗斛国

暹国管:

上水、速孤底。

(陈大震等撰: 《大德南海志》, 卷七, 广州史志丛书本, 广东人民出版社, 1991 年版, 页 46)

คำแปล

อาณาจักรเงินล่าดูแล

เงินล่าฝู่ เต็งหลิวเหมย ผูกาน (พุกาม) รงหลี่

อาณาจักรละโว้

อาณาจักรเขียนดูแล

ซังสุย ชู่จวาที้

(เงินต้าเจิ้นและคณะ เอกสารโบราณต้าเต๋อหนานไห่จื่อ บรรพที่ 7 ก่วงโจวซือจื่อฉงซู สำนักพิมพ์ก่วงตง เھرินหมิน ปีที่ตีพิมพ์ ค.ศ. 1991 หน้า 46)

7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

อาณาจักรละโว้ได้รับการบันทึกปรากฏในเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนมาเป็นระยะเวลายาวนาน จวบจนปัจจุบันนับเวลาได้ยาวนานมากกว่า 850 ปี ซึ่งในช่วงราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หยวนพบว่ามีเอกสารโบราณ และพงศาวดารจีนจำนวน 9 รายการที่บันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรละโว้หรือ “หลัวหู” ทั้งบันทึกในพงศาวดาร ฉบับหลวงของราชสำนักจีนและ เอกสารโบราณประเภทเรื่องสำคัญเฉพาะเรื่องและจดหมายเหตุเอกชน สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสองอาณาจักรที่แตกต่างกันไปตามช่วงเวลา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบความสัมพันธ์ที่สามารถจำแนกออกมาได้ตามเนื้อหาที่บันทึกไว้มี 4 รูปแบบ โดยแบ่งตามแนวคิด ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ ได้แก่ 1. รูปแบบความสัมพันธ์ผ่านระบบบรรณาการเป็นรูปแบบ ที่พบในเอกสารโบราณและพงศาวดารได้มากที่สุด ซึ่งพบได้เด่นชัดจากบันทึกในสมัยราชวงศ์ซ่งทั้งพงศาวดาร หลักและเอกสารโบราณจากภาคเอกชน ตลอดจนเอกสารโบราณในสมัยราชวงศ์หยวน ล้วนบันทึกเรื่องราวการ เข้ามาถวายสิ่งของเครื่องบรรณาการของอาณาจักรละโว้ให้แก่ราชสำนักจีนในช่วงเวลานั้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้ เห็นว่าช่วงเวลานั้นละโว้เป็นรัฐอิสระที่พยายามผูกสัมพันธ์กับจีน เพื่อผลประโยชน์ในการได้รับการดูแลและ การค้า 2. รูปแบบความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 3. รูปแบบความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง และ 4. รูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะอื่น ๆ ได้แก่ การส่งเสริมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม รูปแบบความสัมพันธ์ ที่แตกต่าง เปลี่ยนแปลงเป็นพลวัตเช่นนี้มีปัจจัยจากการเปลี่ยนแปลงราชสำนักจีนและนโยบายทางการทูต ระหว่างจีนกับอาณาจักรอื่น ๆ ที่ต้องการแผ่ขยายอำนาจของผู้ปกครองไปยังดินแดนใกล้เคียงหรือต้องการ กระทบอำนาจที่อาณาจักรต่าง ๆ เคยเข้ามาถวายเครื่องราชบรรณาการกับจีน

ความสัมพันธ์ระบบบรรณาการระหว่างอาณาจักรละโว้ รวมถึงอาณาจักรอื่นใกล้เคียงกับราชสำนักจีน หรือที่มักเรียกอีกชื่อว่า “จิมก้อง” (进贡) มีประวัติความสัมพันธ์มาอย่างช้านาน โดย Jirameth Rungruang (2016) อธิบายว่าการจิมก้องของราชสำนักจีนมีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 1,500 ปี เนื่องจากได้รับ อิทธิพลจากแนวคิดทฤษฎา ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญของขงจื้อที่ต้องการจัดการการติดต่อระหว่างอาณาจักรต่าง ๆ ที่เข้ามาเชื่อมสัมพันธ์กับราชสำนักจีนในเวลานั้น ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์เช่นนี้แสดงให้เห็นว่าอาณาจักรต่าง ๆ ล้วนยอมรับในพระราชอำนาจของจักรพรรดิจีนและยอมรับความช่วยเหลือจากราชสำนักจีนอย่างต่อเนื่อง อนึ่ง ระบบบรรณาการนี้มีวัตถุประสงค์ด้านการแสวงหาช่องทางการค้ากับอาณาจักรอื่น ๆ ประกอบด้วย เนื่องจาก ตามธรรมเนียมปฏิบัติ เมื่อราชสำนักจีนให้อาณาจักรต่าง ๆ เข้ามาถวายเครื่องราชบรรณาการแล้ว มักตอบแทน ด้วยการอนุญาตให้อาณาจักรเหล่านั้นสามารถค้าขายสินค้าที่นำมาในแผ่นดินจีนได้ รูปแบบความสัมพันธ์ใน ลักษณะนี้ทำให้เกิดรัฐบรรณาการขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ การตอบแทนดูแลและการไม่ถูก อาณาจักรที่เข้มแข็งกว่าเข้าโจมตีรุกราน อย่างไรก็ตาม Jirameth Rungruang (2016) แสดงความเห็นว่ แม้สยามจะส่งเครื่องบรรณาการไปให้แก่ราชสำนักจีนมาเป็นเวลาช้านาน แต่เหตุผลหลักเพื่อการค้าและยุติการ ส่งบรรณาการเมื่อเห็นว่ากำไรจากการค้ากับจีนไม่มากดังเดิม หากใช้เป็นเพราะเหตุผลในด้านการเมืองหรือความ มั่นคงของอาณาจักรดังที่ฝ่ายจีนเข้าใจไม่

ลักษณะของระบบบรรณาการของจีนได้มี Pipu Boosabok (2022) กล่าวว่าความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการที่จีนกำหนดขึ้นนั้น เพื่อแสดงความเป็นใหญ่เหนือกว่าชาติอื่นเป็นหลัก ทั้งนี้ จีนได้แบ่งรัฐต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการออกเป็นสามกลุ่มใหญ่ กลุ่มแรกคือดินแดนที่จีนกำกับ ควบคุมอย่างใกล้ชิด และเข้าแทรกแซงกิจการภายในอยู่บ่อยครั้ง เช่น เกาหลี เวียดนาม ทิเบต และแคว้นแคว้นต่าง ๆ ทางภาคตะวันตกของจีน ซึ่งจีนถือว่าเป็นดินแดนที่รับอารยธรรมจากจีนไปโดยตรง จึงมีพันธกรณีที่ต่อสูวามิภักดิ์ต่อจีนอย่างใกล้ชิด แต่จะได้รับสิทธิพิเศษจากจีนมากกว่าดินแดนห่างไกล กลุ่มที่สองเป็นดินแดนที่อยู่ในความควบคุมดูแล แต่ตั้งอยู่ห่างจากจีน คือ ดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งยอมรับความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการและยอมให้จีนเป็นใหญ่เหนือกว่า ดังนั้น จีนจึงไม่เข้าแทรกแซงกิจการภายในของรัฐเหล่านั้นหากไม่จำเป็น ยกเว้นสมัยราชวงศ์หยวนและกรณีเวียดนามที่ปรากฏการทำสงครามระหว่างพม่ากับจีนในสมัยราชวงศ์ชิง เพราะปัญหาเรื่องชายแดน ซึ่งต่อมาตกลงกันได้ กลุ่มสุดท้ายที่จีนจัดลำดับคือดินแดนห่างไกลที่ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันหรือดินแดนที่จีนไม่รู้จัก แนวคิดการแสดงพลังอำนาจและความเป็นศูนย์กลางของโลกของจีนนี้ สอดคล้องกับ Zhou Feng & Sarassawadee Ongsakul (2020, p. 235) ที่กล่าวถึงรูปแบบของระบบบรรณาการของจีนว่าเป็นวิธีการทูตอย่างหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับรัฐอื่น ๆ ซึ่งเป็นระบบที่ถือว่าจีนเป็นศูนย์กลางของโลกและมีอำนาจสูงสุด นอกจากนี้ การยินยอมรับอำนาจของราชสำนักจีนของอาณาจักรละโว้และอาณาจักรใกล้เคียงนั้นยังสอดคล้องกับแนวคิดนโยบายการทูตบรรณาการที่เหมาะสมกับรัฐที่มีขนาดเล็กต้องการสร้างสัมพันธ์กับรัฐที่มีขนาดใหญ่กว่า เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับจีนในอดีต ซึ่งจีนมองว่าเป็นการยอมรับการอ่อนน้อมของรัฐขนาดเล็ก แต่ฝ่ายไทยมองว่าเป็นเครื่องมือในการบุกเบิกทางการค้าขาย ดังจะเห็นได้จากบันทึกในพงศาวดารราชวงศ์หยวน (《元史》) ที่กล่าวว่าเมื่ออาณาจักรละโว้ส่งคณะทูตเข้าไปเฝ้าแล้ว องค์จักรพรรดิพระราชทานตราหุ้ผู้ให้ แสดงถึงการยอมรับให้อาณาจักรละโว้อยู่ภายใต้การดูแลของราชสำนักหยวน อันเป็นการเปิดทางให้มีการค้าขายร่วมกันระหว่างทั้งสองอาณาจักรอีกด้วย

ด้านรูปแบบความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นความสัมพันธ์ที่พัฒนามาจากรูปแบบบรรณาการ เมื่ออาณาจักรที่เล็กกว่ายอมรับในอำนาจของอาณาจักรที่ใหญ่กว่าแล้ว หากอาณาจักรของตนประสบปัญหาเรื่องใด อาณาจักรที่ใหญ่กว่าย่อมแสดงความช่วยเหลือหรือใช้อำนาจเข้ามาช่วยเหลือ มิให้เกิดความขัดแย้งระหว่างอาณาจักร อนึ่ง การให้ความช่วยเหลือของราชสำนักจีนนี้มิใช่การก้าวท้าวการเมืองการปกครองภายในของแต่ละอาณาจักรหรือการส่งกองกำลังเข้าไปโจมตีหรือรุกราน เพียงแต่เป็นการใช้อำนาจตามที่ราชสำนักจีนมีอยู่ สืบเนื่องจากอาณาจักรต่าง ๆ ล้วนให้ความเคารพและยอมรับในอำนาจของจีน นอกจากนี้รูปแบบความช่วยเหลือยังแสดงออกมาในลักษณะการให้ความเป็นธรรมและอำนวยความสะดวกในการเข้ามาติดต่อกับราชสำนักจีนของอาณาจักรละโว้ เช่นที่ปรากฏในเอกสารบันทึกเรื่องสำคัญสมัยราชวงศ์ซ่ง 《宋会要辑稿》 ดังนั้นจึงเป็นการยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างละโว้กับจีนที่เกิดขึ้นหลังจากอาณาจักรเล็กยอมรับในอำนาจของอาณาจักรที่ใหญ่และเข้มแข็งมากกว่า ย่อมช่วยให้ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

ด้านรูปแบบความสัมพันธ์แบบขัดแย้งนั้นพบการบันทึกเพียงครั้งเดียวในพงศาวดารราชวงศ์หยวน (《元史》) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์จีนเปลี่ยนแปลงราชวงศ์และผู้ปกครองที่มีเชื้อชาวจีนฮั่น แต่เป็นชาวมองโกล

ดังนั้นการแสดงแสนยานุภาพของจักรพรรดิองค์ใหม่คือกบฏไล่ฆ่าผ่านการณ์โจมตีอาณาจักรต่าง ๆ เพื่อให้ยอมรับพระราชอำนาจของจักรพรรดิองค์ใหม่ยอมเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ในบันทึกดังกล่าวพบว่าแม้ราชสำนักหยวนจะปรึกษากันเรื่องยกกองทัพไปโจมตีอาณาจักรละโว้และอาณาจักรอื่น แต่เมื่อพิจารณาถึงความคุ้มค่า ที่จะได้รับแล้ว บรรดาขุนนางจึงเห็นว่าการส่งทูตไปเจรจายอมเกิดประโยชน์มากกว่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายทางการทูตของราชสำนักจีนที่มีต่ออาณาจักรละโว้และอาณาจักรอื่นที่เลือกใช้การเจรจา มากกว่าการก่อสงครามกับอาณาจักรที่อยู่ไกลออกไป อีกทั้งยังเป็นการสะท้อนว่านโยบายทางการทูตที่มีผลต่อความสัมพันธ์กับอาณาจักรต่าง ๆ นั้นสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยด้านขนาดของอาณาจักรอื่น ๆ ด้วยดังที่ระบุในบันทึกดังกล่าวว่า “อาณาจักรเหล่านั้นเป็นเพียงอาณาจักรเล็กๆ ถึงแม้จะรบได้มาแล้ว แต่จะหาประโยชน์อันใดมิได้... มีผู้ส่งทูตไปเจรจาชี้ให้เห็นคุณโทษเกลี้ยกล่อมให้ยอมรับอำนาจของราชสำนักยอมดีกว่า”

ด้านรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะอื่น ๆ เป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมผ่านการบันทึกเพื่อให้ความรู้ บอกเล่าสภาพทั่วไปที่ผู้บันทึกพบเห็น ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลชั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่ควรค่าแก่การนำไปใช้ในการศึกษาวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของผู้คนในอาณาจักรเหล่านั้น นอกจากนี้จากตัวอย่างบันทึกในเอกสารโบราณเต่าอี้จื่อแล้วหรือบันทึกย่อเผ่าชาวเกา 《岛夷志略》 พบว่ามีกรกล่าวถึงระบบเงินตราและเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างระหว่างสองอาณาจักร ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจระบบการคิดเงินตราได้ลึกซึ้งมากขึ้น นอกจากนี้การบันทึกเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมนี้สามารถช่วยให้นักประวัติศาสตร์หรือผู้สนใจศึกษาอาณาจักรโบราณในดินแดนของประเทศไทยเข้าใจในภูมิศาสตร์การก่อตั้งอาณาจักรเหล่านั้นได้ชัดเจนขึ้น เห็นได้จากการบันทึกกระยะทางการเดินทางของแต่ละอาณาจักร ธรรมเนียม การแต่งกายของผู้คนที่พบเห็นอย่างละเอียด ทั้งยังเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์อาณาจักรละโว้จากมุมมองของผู้ที่เดินทางมายังดินแดนแห่งนี้ยิ่งลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรละโว้กับประเทศจีนในสมัยต่าง ๆ จากบันทึกเอกสารโบราณจีนและพงศาวดารจีนช่วงราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หยวน โดยศึกษาจากบันทึกที่ได้รวบรวมไว้ในหนังสือของ Huang Chongyan & Yu Dingbang (2016) ข้อมูลประเทศไทยในเอกสารโบราณจีน 《中国古籍中有关泰国资料汇编》 ที่ได้รวบรวมทั้งเอกสารพงศาวดารฉบับหอหลวง เอกสารสำคัญที่บันทึกเรื่องราวต่างๆ จากราชสำนักและเอกชนที่จัดทำไว้ ผลการศึกษาทำให้เห็นว่ารูปแบบความสัมพันธ์แบบบรรณาการยังเป็นความสัมพันธ์สำคัญระหว่างอาณาจักรละโว้และราชสำนักจีน ส่งผลให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือในบางสถานการณ์ที่จักรพรรดิจีนพึงปฏิบัติได้ ในบางเวลาที่ราชสำนักจีนมีการเปลี่ยนแปลงราชวงศ์ รูปแบบความสัมพันธ์อาจเปลี่ยนไปเป็นแบบขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใต้แนวคิดการแผ่พระราชอำนาจของจักรพรรดิจีนและความเป็นศูนย์กลางของโลกที่จีนยึดถือ ซึ่งความสัมพันธ์ทั้ง 3 รูปแบบนี้มาจากการบันทึกในเอกสารโบราณประเภทหอหลวงหรือบันทึกจากราชสำนักเป็นหลัก ส่วนรูปแบบความสัมพันธ์แบบบันทึกเหตุการณ์ทางวัฒนธรรมนั้นเน้นการบรรยายสิ่งที่ผู้บันทึกพบเห็น นับว่าเป็นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่า แม้จะเป็นบันทึกจากภาคเอกชน แต่มีอิทธิพลต่อการศึกษาอาณาจักรละโว้ รวมถึงอาณาจักรอื่นที่เคยตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนประเทศไทยในปัจจุบันได้ด้วย

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้ที่สนใจ นักประวัติศาสตร์สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่ได้จากเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรละโว้และอาณาจักรอื่น พร้อมทั้งสามารถนำไปสอบทานกับเอกสารโบราณที่นักวิชาการชาวไทยบันทึกไว้เปรียบเทียบกับเห็นถึงความเหมือนและความแตกต่าง อันจะนำไปสู่แนวทางการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมทั้งวงวิชาการไทยและจีนได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2. ปัจจุบันยังมีข้อสงสัยเกี่ยวกับอาณาจักรละโว้ที่นักวิชาการมีความเห็นที่แตกต่างกันอยู่ การศึกษาเอกสารโบราณและพงศาวดารจีนจะช่วยให้ได้รับการศึกษาอีกแง่มุมหนึ่ง ดังนั้นผู้สนใจสามารถใช้ผลการวิจัยไปใช้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรละโว้กับจีน รวมถึงอาณาจักรอื่น ๆ ประกอบได้อีกด้วย

3. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเผยแพร่ให้แก่ชุมชน หน่วยงานทางการศึกษาในพื้นที่ได้ศึกษา รวมถึงนำข้อมูลไปนำเสนอหรือจัดไว้ในส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนท้องถิ่นศึกษาได้

8.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารโบราณและพงศาวดารจีนที่บันทึกเกี่ยวข้องกับอาณาจักรโบราณต่างๆ ที่เคยตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนของประเทศไทยในปัจจุบันยังมีอยู่หลายอาณาจักรที่ไม่มีผู้ใดศึกษาและแปลเป็นภาษาไทยออกเผยแพร่ ผู้สนใจสามารถศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอาณาจักรต่าง ๆ ได้ เพื่อลดช่องว่างทางวิชาการ อีกทั้งยังสามารถศึกษาในแง่มุมที่หลากหลายเพิ่มเติมจากมิติด้านความสัมพันธ์ทางการทูต อาชีพ ศึกษาชีวิตด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของผู้คนที่ได้จารึกไว้ในเอกสารโบราณเหล่านั้น นอกจากนี้เอกสารโบราณจีนมีทั้งเอกสารโบราณจากราชสำนักและบันทึกของเอกชนที่มีเนื้อหาใกล้เคียงและแตกต่างกัน ล้วนเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก ซึ่งปัจจุบันในวงวิชาการไทยการศึกษาเอกสารเหล่านั้นยังมีน้อยมาก สามารถศึกษาวิจัยค้นคว้าต่อไปได้อีกมาก

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ประจำปีงบประมาณ 2565 ประเภทการวิจัยองค์ความรู้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี รวมถึงสาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตลอดจนงานวิจัยต่าง ๆ ที่นำมาใช้อ้างอิงในการวิจัยครั้งนี้ ล้วนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การสนับสนุนจนทำให้โครงการวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

บรรณานุกรม

- Board of Directors, Courses 80308. (2006). *Thai and foreign relation, in teaching document courses 80308 the relationship between Thailand and foreign countries*. [Unpublished manuscript]. The University Press Sukhothai Thammathirat Open University. (In Thai)
- Boosabok, P. (2022). Chinese documents in the Ming and Qing Dynasty related to Thai History during the period of Ayutthaya. *Journal of Arts and Thai Studies*, 44(1), 134-145. (In Thai)

- Boosabok, P. (2017). Book recommendation: Ming Shilu-Qing Shilu true story of the Ming dynasty and Qing dynasty episode about Siam, and Thai diplomatic distance book to Beijing China of Indra Montree Yam. *Journal of the Faculty of Arts, Silpakorn University*, 39(1), 288-294. (In Thai)
- Boosabok, P., & Siripaisarn, S. (2020). Trade relation between China and Southeast Asia in Qin dynasty to Yuan dynasty (221 BC-1368 AD). *Silpakorn University Journal*, 40(3), 62-74. (In Thai)
- Chontawan, N. (2017). *Lawo than to be Lopburi*. Lopburi: N.P. (In Thai)
- Chueamongkol, K. (2020). *China-Siam, the bond of friendship from Sukhothai to Rattanakosin*. (2nd ed). Bangkok: Siam Knowledge. (In Thai)
- Deng, H. (2019). Historical controversy over the name change from Xianluo to Siam. *Journal of Yunnan Provincial Party School of CPC*, 2019(300), 32-36. (In Chinese)
- Historical Group Office of Literature and History. (2022). *Thai-Chinese relations from the document Yuan Ming Qing Dynasty*. Bangkok: Office of Literature and History, The Fine Arts Department. (In Thai)
- Huang, Ch. & Yu, D. (2016). *Information of Thailand in ancient Chinese Documents*. Beijing: Beijing University Press. (In Chinese)
- Jakkrapatdipong (Jad), Pra. (1959). *The Royal Chronicle of Ayutthaya Pra Jakkrapatdipong (Jad)'s Edition*. Mahamakuta Rajavidyalai Press.
https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:137077. (In Thai)
- Numtong, K. (2020). Evidence of Lanna Kingdom in Ancient Chinese manuscripts: Records of Eight Hundred Concubine Kingdom in Ming and Qing Dynasty Manuscripts. *Chinese Studies Journal, Kasetsart University*, 13(2), 1-113. (In Thai)
- Pongsripijan, W. (2015). *Nopburi's memory heritage Sri Lawodaipur on the poem in honor of Somdej Vishnu and the ancient inscriptions of Lawo city*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre. (In Thai)
- Prime Minister's Office. (1997). *Criteria for transcribing Chinese characters instead of Mandarin with Thai characters*. Bangkok: Thammasat Printing House. (In Thai)
- Promboon, S. (1982). *Sino-Siamese tributary relation 1282-1853*. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities. (In Thai)
- Qian, J. (2017). Seeking recognition from the son of heaven: King Taksin's Siam and Qing China during the late 18th century. *Political Science Journal*, 37(2), 1-23.
- Rungruang, J. (2016). The Sino-Siam tributary relations. *Journal of International Studies, Prince of Songkla University*, 6(1), 137-152. (In Chinese)
- Rungsirisangrat, W. (2003). *From Lawo to Lopburi*. Bangkok: Thaiwattanapanish. (In Thai)

- Saenchit, K. (2010). *Ancient Haripunjaya based on Archaeological Evidence*. [Doctor 's thesis, Silpakorn University]. Silpakorn University Repository.
<http://www.sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/12756?attempt=2&> (In Thai)
- Siripaisarn, S., & Boosabok, P. (2018). *The translation into Thai and study of Ancient Chinese records relating to Thailand in connection with the maritime silk road research report*. Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). (In Thai)
- Sittitanyakit, P. (2013). *Khmer And Lawo kingdoms*. Bangkok: Puenrian DekThai. (In Thai)
- Tian, Y. (2007). A study of the reunification of the Xian and Lawo kingdoms. *Crossroads: Southeast Asian studies*, 2007(5), 17-30. (In Chinese)
- Wang, D. (2019). Tracing the diary of Siam's travels Thai cultural heritage study. *Popular Archaeology*, 2019(7), 76-83. (In Chinese)
- Wang, Y. (2020). The relationship of paying tribute between China and Xian (1869-1893). *Overseas History Research*, 2020(2), 52-69. (In Chinese)
- Wongted, S. (2018, July 15). *Before there was Thainess in the Chinese sampao in Ayutthaya*.
http://www.matichonweekly.com/column/article_114302. (In Thai)
- Yothi, P.,Luang (1939). *Thailand in Chinese mythology*. Bangkok: Prajan. (In Thai)
- Zhou, F., & Ongsakul, S. (2020). The tributary relations between China and Lan Na in the late 13-16th centuries. *Chinese Studies Journal, Kasetsart University*,13(2), 232-250. (In Thai)